

Kálaad Mbúgúlú mé Yuánes **Isâ í dúgyá nə Kálaad Mbúgúlú** **yí**

Yuánes wə nyə cilə kálaad Mbúgúlú. A ɲgə bágulə isâ Yésus nyə á lwó nyə yí.

Okrísten bwə á ɲgə bwəma nə cúwúlí nəcə Yésus-Kríst. Kálaad Mbúgúlú ji ka bə shú ná a wá bwo ɲkul, bwə kэг shwóg búgula Yésus, bwíg lúú ɲji nyədí.

Sə bí nə ɲkul ci ná məma mənɲkəw məsə kálaad éga dí ntúga:

- (1) Okálaad zaɲgbá shú mádɔ zaɲgbá mâ Azî Minðr, faan dúsé nə shí bwə ɲgə jôw mwôw mága dí ná Turki yí (1.4–3.22).
- (2) Yuánes mé ɲkâɲ kə gwôw, a mé kə dúg zhwog isâ (4.1–20.10):
 - (a) kínda á joɲ í ɲgə yə Zembî gúmé (milúu 4 nə 5);
 - (b) kálaad á mífeedyá zaɲgbá (6.1–8.1);
 - (c) micwôɲ zaɲgbá (8.2–11.19);
 - (d) ɲkəəndú bənôɲ ibiin ibá (12.1–13.18);
 - (e) Mwâ Ncwəmbɛ nə buud 144 000 bwə á wú míkáméd wá;
 - (f) wéɲgales jaaw nda cígúlé mílósú í bá bə ná (14.1–20);
 - (g) ibálá zaɲgbá yâ mpimbə mé Zembî (15.1–16.21);
 - (h) Babilən mə bá bwíl, nə biin, nə muud micúndə á ibəmb nə Sátan bwə jɛ (17.1–20.10).
- (3) Milúu 21 nə 22 mí ɲgə cúndə ná Zembî ɲgə kwəməsa ná á bá té isâ ncuncúmbə.

Kálaad mæ ké shîn nə jɔjɔ ŋkaagá Múúd nyə a gwûm yé ŋgá kaag yí, náəá: «Haaw, mæ wál bá nyinjə zə» (22.21).

Mətédúlé

¹ Kálaad éga jisə mbúgúlú Yésus-Krîst ŋgə bágulə isâ Zembî nyə a cwîny nyə ná a lwóg ósól ə mäsáal bé yí. Jísə isâ í mú kúnə-kúnə ná í zə sîy yí. *Krîst nyə á ka kənd *əngəles yé ná a kág lwó sól mäsáal yé Yuánes isâ byɔɔŋgû. ² Yuánes nyə á ka bwaagulə ná isâ byêsh nyə á dág yí, bísə isâ Zembî nyə á nti Yésus zə lwó nyə yí. ³ Muud ŋgá lɔ íciyá kálaad éga ŋgá cúndə yé, nywáá má jəla, tɛɛm bə bɔɔŋg bwé ŋgá gwágulə isâ bísə cilyá cínəŋg yí, bwé ŋgá baagulə byo wá, bwé má námə jəla, nəcə isâ byɔɔŋg í wál zə sîy.

Məbádá

⁴ Mə, Yuánes wə má cílə mádɔ mə Zembî zəŋgbá mäsə Azî má.

Zembî nyə á bə yé, á jísə yé, á ŋgá zə yé, bənəŋ mishíshim zəŋgbá mí tál nyə mpwóómbú caəŋgád myá bwé ó sá bí mpaam, bwé ó sá námə ná bi cúgəg ná shɛɛ. ⁵ Yésus-Krîst muud jísə wúshinéd abúgúlág yé ké sá námə bí mpaam, a sá ná bi cúgəg ná shɛɛ. Nyə wə jísə muud ashúshwóógú bwelélə gwûm, a njúl Cí í jwú nə micí myâ shí ga myêsh yé.

Nyə muud mə céél shé yé, muud nyə á yə kwolós dí wéeshlɪ mácií mé shú ná a cəg shé nə *misám yé, ⁶ nyə a sá ná shé bág buud ó faan dé, ofada ó Sóŋgú

yé Zembî, nyə Yésus ηwág gúmá nə ηkul, kandugə á kandugə. Amen.

⁷ Dugá, a ηgə zə míηkúdúd, muud yêsh mə bá dúg nyə, tɛɛm bə bəəηg bwə á cúwal nyə nyúúl wá. Ikúl í búúd byêsh í bá ηgə tədəwa shú déd. Haaw, í bá bə ntó, Amen.

⁸ Zembî Cwámba ηgə ci ná: «Mə ji Alúfa, mə Oméga*, mə jisə, mə á bwey də bə, mə ηgə námá zə, mə ji áηkul nyêsh.»

Yuánes nyə a dúg ntamá á mísh ná bagá

⁹ Mə *mínyəηú wún Yuánes, mə muud shé ηgə bwəma nə məntágula məmpwúd, shé tál cé ící ηgwúd, shé nə zény ηgwúd kálə shwóg nə Yésus yé, bwə á kənd mə míkwám dí ηkwamé bwə jów né Patmos yí. Í á bə nəcə Milésú mí Zembî, nə mə wálə cug jâm né mə ηgə bwiiηg lán mə Yésus. ¹⁰ Í á ka zə bə, jwów mə Cwámba†, Nkəηkê Shíshim nyə á zə sá mə nda mə ηgə cugə nji *shíshim dî; mə mú gwág dúl kál mádí mpúsə kwəη, í ηgə lás gwów-gwôw nda cwôη. ¹¹ Kál dəəηg í á ηgə ci ná: «Cilág sá jêsh wó ηgə dúg yí kálad dî, wo kəndug mádɔ zanɔgbá mágád: ná *Dɔ á Ifêz, nə dəəηg á Simirnə, nə á Pərgâm, nə á Tiyatîr, nə á Sardes, nə á Filadelfî nə á Ləwdisê.»

¹² Mə á ka yid né mə dúg múúd nyə á ηgə lás nə mə yé. Ja mə mə yid ntúni yí, mə mú dúg ícé í lámba

1:7 1.13; Dan 7.13; Mat 24.30; Yuá 19.34, 37; 1Te 4.17 **1:8** 1.4, 8; 2.8; 4.8; 11.17; 16.5; 21.6; 22.13; MmN 3.14; Iza 44.6 * **1:8** Alúfa nə Oméga: Bísə, nə kanɔgá áshúshwóógú nə áməzhúgúlá yá kál lú gəɾɛk. Ntó mə ká ná «mətédúlé nə məshíné». **1:9** 22.8 **1:10** 17.3
† **1:10** Na jijwów lú shwénde, jwów ókrísten bwə də yə Cwámba gúmá yí. **1:11** 4.5 **1:12** Zak 4.2

zanǵbá í njúl síyá nə or. ¹³ Mə mú dúg ɲgwól múúd tál na mpédúgá ícé í lámba, a ɲgə bɛɛla nə Mwân mə Múúd. Nyə á bə a mə bwaád jud ɲgə wɔɔla kə wóós máncíndúgúd, nə fwánǵə or fífú nyə kugəd. ¹⁴ Lúu yé nə shilú jé í á bə ɲkí jág fumə, cɔ məfumə mə fám. Mísh mé mə á ɲgə lwenya nda mɪŋgwiile. ¹⁵ Məkuú mé mə á ɲgə faan nda ɲkwánz bwə mə gwíŋg kuda dí ná ndɛé í mú títí yí, kál dé í á ɲgə shwag nda ikwɔ́ í máŋ í dɛ shwag ná. ¹⁶ Nyə á bə a mbíd wəacén-céní zanǵbá nyədí mbwê mənɔwúmád, kafwɛɛ í á ɲgə cúwo nyə mpu dí, í njúl ɲjəwá ikóómb íbá, mpwoombú nyé í á bə nda jwôw ja í mə mpu cwíil yí.

¹⁷ Nji mə á dúg nyə yí, mə á búla nyədí shí məkuú, mə mú kân nda mbimbə. A mú bəd mə mbwê mənɔwúm yé nyúúlád, nyə nə mə ná: kú bɛɛg fúnda, ¹⁸ mə ji mətédúlé nə məshíné, mə ji nyəɔŋg á kuwô. Mə á yə, ká dɛgí, mə ji kuwó, mə é ji kuwó kandɛgə á kandɛgə. Mə mbíd shwiy nə ban mɪnjɪm mádí jwónz lá mbwód. ¹⁹ Ciləg sâ jêsh wó mə dúg yí, nə sá í ɲgə síy yí, nə byəɔŋg í é zə bə yí. ²⁰ Mə zə féég wo *ndímba wəacén-céní zanǵbá wó ɲgə dúg wa mádí mbwê mənɔwúm dí óga, nə ndímba ícé í lámba zanǵbá bísə síyá nə or yí: wəacén-céní zanǵbá óni búse *wəéŋgales wâ mədɔ zanǵbá, ícé í lámba zanǵbá í njúl mədɔ zanǵbá.

2

Kálad á Dɔ́ á Ifêz

1:13 Dan 7.13; 10.5 **1:14** Dan 7.9; 10.6 **1:15** 14.2 **1:16** zanǵbá: 4.5 kafwɛɛ: 2.12; 9.15; Heb 4.12 **1:17** 1.8; Dan 8.17-18
1:18 Rom 14.9; 1Kr 15.3-4, 25-26

¹ Cilág *éngales á *Dᵛ dúsá Ifêz yé ná: muud mbíd wæcén-céní zanᵗbá nyédí mbwá mæncwúm dí yé, á ηᵗá kyey mpédúgá icé í lám̄ba zanᵗbá bísá síyá næ or yé, ηᵗæ ci ná: ² «Mæ mpú mísóólúgú myô, mæ mpú bímbí wó ηᵗá wáduga næ iséy yí, mæ mpú zény wó jí næ ndí ná wó cæel ηᵗæ kæ shwóg yí; mæ mpú ná wo ádé magulæ ná binón̄ mimbáwálú mí búud ηᵗág næ cugæ. Mæ mpú ná wo á bigas buud bwá dæ ci ná búsá *buud ó mílwámá bām mæε nda mpu bwo wá, wo á bigas bwo ná ndéé wo mú kwey ná bwá ηᵗæ shüg. ³ Wo jí næ zény ná wo ká shwóg, wo a má dág micún̄ shú dām dí ná dág dág, nji wo anᵗê næ kæ mpás. ⁴ Nji mæ ηᵗæ ná jum wo næ sá ηᵗwûd, jí ná wo anyíngé ná cæel mæ nda wó á fwo dæ cæel mæ ná. ⁵ Tádúgág kúl wó ηᵗé zhu næ mbæᵗgú yí, céndúg tédúgá, wo nyíngæg tééd mísóólúgú myô mí ashúshwóógá. Nkí ntó dí, mæ zæ nûη, zæ yíl cé lám̄ba gwô kúl í dæ tów yí. ⁶ Í njúl ná mæ ηᵗæ gwág wo nywa næcé wó mpii mísóólúgú mí búud bwá ηᵗá bε Níkwalâ wá, námá nda má mpií mísóólúgú myᵗæηᵗæ ná. ⁷ Muud jí næ mælwê má gwág yé, ká mpú gwág ísâ Nkêᵗkê Shíshim ηᵗá jaaw mædᵗ má Zembî yí. Muud mæ bá ntᵗ yé, mæ bá yæ nyæ ηkul ná a dág bumá líí á cug í tál *Paradis má Zembî dí yí.»

Kálaad á Dᵛ á Simirnæ

⁸ Cilág *éngales á *Dᵛ dúsá Simirnæ yé ná: muud jísá mátéédulé næ mæshíne yé, nyæ á yæ ná ndéé a nyíngæ gwûm yé, ηᵗæ ci ná: ⁹ «Mæ mpú bímbí wó

2:1 1.16, 20; Ifz 1.1 **2:2** 2Kr 11.13; 1Yn 4.1 **2:5** 2.16, 22; 3.3, 19 **2:7** 22.2, 14, 19; Mæt 2.8-9; 3.22; Eze 28.13; 31.8; Mat 13.9, 43
2:8 1.8, 18 **2:9** 2Kr 6.10; Zhk 2.5 Sátan: 3.9; 2Kr 11.14-15

ngé bwəma nə micún yí, mə mpú ná wo ngə cugə məbúwa dí, í njúl ná wo jí nə kúm. Mə mpú bímbí bəəng bwə ngə shüig ná búsə *Oyúden wá bwə ngə ntáma wo jíná yí. Bwə cúgé fwámé Oyúden, búsə buud wá Dɔ mə *Sátan. ¹⁰ Wo zə bá jug, nji sá jəəng í ajəláyé nə sá wo ifwaas. Dugí, Njwû məjamb mə bá zə sá ná bóól búúd bín bwə kég mímbwugəd; sá jəəng í bá bə bí məkugulə shú ná sá bí búsá yí í mpúyág. Bì é jug tən mwôw wúm. Wo ɔ baagulə kuú njəənd wô kə wóós jwów lú shwiy, mə ka bá bwéed wo cug nda *túm gúmá. ¹¹ Muud jí nə məlwə mə gwág yé, kə mpú gwág ísâ Nkə̀nkə̀ Shíshim ngə jaaw mədɔ mə Zembî yí. Shwiy ábée í ábúle ná bii múúd mə bá ntɔ yé.»

Kálad á Dɔ á Pergâm

¹² Cilág *éngəles á *Dɔ dúsə Pergâm yé ná, muud jísə nə kafwəle njəwá íkóómb íbá yé mə ci nó: ¹³ «Mə mpú kúl wó njúl yí, *caəngə mə *Sátan jí nûn. Mə mpú ná tɛem bə ntó, wo mə nada nə jíná dām. Mə mpú ná təə ja bwə á gwú wúshined waamə abúgúlág Antipas nûn bídí kúl Sátan njúl yí, wo a shígé kílya búgə wó ngə *búgula mə yí. ¹⁴ Nji mə ngə ná jum wo nə búbaalé ísâ: wo jí nə bóólúgá búud na bwə ngə bɛ minjígúlá mí Balaam. Balaam nyə a jíguli Balag ná a sáág ná buud ɔ *Izə̀rə̀yél bwə dэг ocúdu buud bwə ámə cigə shú ózembî ɔ áyadúg wá, bwə wúsəg námə mənýúul jaŋga dí shú nə bwə bág nə bəəgú bwədí ícugəd. ¹⁵ Wo jí námə nə buud bwə ngə jíguli minjígúlá mí búud bwə ngə bɛ Níkwalá wá. ¹⁶ Céndúg tédúgá, nkí ntó dí, mə ləel námə wóós

2:10 Mat 10.28; 1Kr 9.24-25 **2:11** 20.6, 14; 21.8 **2:12** 1.16

2:14 2.20; Ilɔ 24.25; 25.1-3; 31.16; 2Pr 2.15

nûŋ, zə lúmbuli nə buud bəŋgá nə kafwele jí mə mpu dí yí. ¹⁷ Muud jí nə məlwə mə gwág yé, ká mpú gwág ísá Nkêŋkê Shíshim ŋgá jaaw mədɔ mə Zembî yí. Muud mə bá ntɔ yé, mə bá sá ná a dág *mána mə jí nə ndí shwoó dí yé, mə yə námə nyə kwóógú áfufumá í njúl nə jínə ágúgwáan cilyá, jínə dí nə tɔɔ muud nda mpu yí; muud mə bá námə mpu dwo nji muud mə lág kwóógú yé.»

Kálaad á Dɔ á Tiyatîr

¹⁸ Cilág *éŋgales á *Dɔ dúsə Tiyatîr yé ná: *Mwân mə Zembî, muud jí nə mísh mə ŋgá lwenya nda minŋwiile yé, á jí nə məkuú nda inkwánz yé, ŋgə ci ná: ¹⁹ «Mə mpú mísóólúgú myô myêsh, tɔɔ cɛɛlí gwô, tɔɔ búgá gwô, tɔɔ sáal dwó, tɔɔ lám jísów wó jí nə ndí yí. Mə mpú námə mísóólúgú wó mú ŋgə sá ja ga dí myá, mí bulya cɔ mí ashúshwóógú. ²⁰ Nji mə ŋgə ná jum wo nə sá ŋgwúd. Wo ŋgə dág mísóólúgú mí Zhézabel nə mísh. A ŋgə yad ná a jí mudá micúndə mə Zembî, a ŋgə shüig osóol ɔ mäsáal bâm ná bwə ŋgəg nə sá jaŋga, bwə ŋgəg nə də ocúdu buud bwə ámə cígə shú ózembî ó áyadúg wá. ²¹ Mə a mə yə nyə fwála ná a céndúg tédúgá, nji nyə acéélé yow jaŋga. ²² Né ndéé, mə bá sá nyə ná, mə bwíg nyə bwágə *íncwaw í ntugud; né ndéé, buud bēsh bənónŋ bwə á sá minɔomb wá, mə bá lwó bwo incwaw í ntug, ŋkí bwə acéndé mítédúgá ná bwə yow mísóólúgú mí abúbôw myé myəŋg. ²³ Mə bá námə gwú bwán bé bēsh, mədɔ mēsh mə ka bá mpu ná mə wə mə bigas mítédúgá nə iyéesh í búud, mə bá jéna nə muud yēsh

2:17 Sôm 78.23-25; Yuá 6.48-51 kwóógú: Zak 3.9 jínə ágúgwáan: 3.12; Iza 62.2; 65.15 **2:18** 1.14-15 **2:20** Ilŋ 25.1-8; 10j 16.31; 20j 9.22, 30; Mis 15.20 **2:23** 22.12; Zhe 11.20

a bídí, bẹ mí sóólúgú myé. ²⁴ Nji, bí bəəŋg óbúgula wâ Tiyatîr bí anğê nə bẹ minjígú alá mí múdá wəəŋg wá, bí buud bí áshígé nyí ísâ bwé ηgə jôw ná mindimba mi *Sátan dí wá, mə á nyiŋgəyé ná bá káág bí wúl mbag. ²⁵ Mə ji nji ná, bí mpúg bii sá bí bí nə ndí yí kə kumə ja mə bá nyiŋgə zə yí. ²⁶ Muud mə bá ntə yé, múúd mə bá síya nə mə ná ndéé kə wósos ja shí ga í bá shîn yé, mə bá yə nyə ηkul ná a jwúg nə ikúl byêsh, ²⁷ a ka bá də fála byo nə ηkád nda muud mə bwú mímbágé mí mpí yé. ²⁸ Námə nda Dâ nyə á yə mə ηkul ná, mə bá námə yə nyə acén-cení mə də faan mpámán mpámán yé*. ²⁹ Muud jí nə məlwə mə gwág yé, kə mpú gwág ísâ Nkəŋkə Shíshim ηgə jaaw mədə mə Zembî yí.»

3

Kálad á Də á Sardes

¹ Cilóg *éŋgales á *Də dúsə Sardes yí ná: muud jisə nə mishishim mí Zembî zaŋgbá nə wəacén-cení zaŋgbá yé mə ci ná: «Mə mpú mí sóólúgú myô myêsh. Buud bwé ηgə bul gwáduga ná wo ji kuwó, í njúl ná wo ji mbimbə. ² Jigə ηkasə, wo lúlushig súsúsá í mə lúg ni, í á bá yə. Nəcə mə mə dúg ná mí sóólúgú myô mí afwóyé bə mílwándúlá mísh mə Zembî waam dí. ³ Tédúgág nda wó á lóg njígú alá ná, nə nda wó á gwág wə ná. Céndúg tédúgá, wo nyiŋgəg baagulə njígú alá wəəŋg. Wó ká bə kú ji ηkasə, mə zə nda júwál, wo kú mpu ja mə é wósos yí. ⁴ Nji, bóólúgá

2:25 3.11 **2:26** 12.5; 19.15; Sôm 2.8-9 **2:28** 22.16 * **2:28** Námə nda 22.16, acén-cení mə də faan mpámán mpámán yé jisə yuug á ηkul Dâ mə bá yə múúd wəəŋg yí. **3:1** 1.4, 16 **3:3** 16.15; Mat 24.43; 1Te 5.1-2 **3:4** 6.11

búúd wâ wódí Dɔ dí nûη Sardes bwá a shígé wá nyéé myánη míkáándád. Bân wá sónónη má bá kyey sámábá wá, nə mikáándá mí áfufumá nəc é í jəlá nə bwo ntó. ⁵ Ná ndeé, muud mə bá ntɔ yé, mə bá bwééd nyə káándá áfufumá. Mə abúlé jímbal jíná dé kálaad á cug dî. Mə bá magulə nyə mísh má Sóóηgá waam bənōη wəəηgəles béd. ⁶ Muud jí nə məlwə mə gwág yé, ká mpú gwág ísá Nkə̀ηkə̀ Shíshim ηgə jaaw mədɔ má Zembî yí.»

Kálaad á Dɔ á Filadelfî

⁷ Cilóg *éηgəles á *Dɔ dúśá Filadelfî yé ná: Nkə̀ηkə̀ muud, Muud á obúbále, muud jí nə juwəga njów má *Dávid yé; muud jí ná, á ká juw, muud nda fad; á ká fad í, muud nda juw yé, á ci ná: ⁸ «Mə mpú mísóólúgá myô, mə mə juw mpumbé wódí shwóg, mpumbé múúd cúgé nə ηkul fad yí. Má juw wo wə nəcə wo cugé mpu bə nə ηkul, nji wo má baagulə kéel dām kú kílya mə. ⁹ Mə bá yə wo buud búśá Dɔ mə *Sátan dí óni, bwá ηgə ci ná búśə *Oyúden, bwá nda bə fwámé Oyúden óni; bwá ηgə shiig. Mə bá sá ná bwá zág kúd wo məmpwoombá shí, bwá mpu ná mə á cəel wo. ¹⁰ Nda wo á baagulə kéel dām nə zény ná, məmėfwó mə bá námə baagulə wo ja fwála lú mákəgulə í bá zə kwaga nə shí nyēsh yí. Muud yēsh á shí ga mə bá bwəma nə məkəgulə məəηg. ¹¹ Mə wál bá nyingə zə. Biiḡ sá wó jí nə ndí yí ná kpwíny, shú ná muud kú bá déég wo *tûm gúmə wô.

¹² «Muud mə bá ntɔ yé, mə bá təl nyə Zembî waam

3:5 Mat 10.32 kálaad: 13.8; 17.8; 20.15; 21.27; MmN 32.32; Sôm 69.29; Iza 4.3; Luk 10.20 **3:7** Iza 22.22; Mat 16.19 **3:9** 2.9; Iza 49.23; 60.14 **3:10** 1.9; Luk 21.19; 1Kr 10.13; 2Pr 2.9 **3:11** 2.10, 25; 22.7, 12, 20; Zak 2.14 **3:12** 2.17; 14.1; 21.2; 22.4; Eze 48.35

dí Mpáánzá ná shîm, a nda bá nyingə wú cínəŋg. Mə bá cilə nyə jínə mə Zembî waamə nə jínə lú ŋgwála mə Zembî nyúúlúd. Ŋgwála wəŋgú wə Yurúsəlem agúgwáan mə bá wú gwów wə Zembî yé. Mə bá námə cilə nyə jínə dām ágúgwáan nyúúlúd. ¹³ Muud jí nə məlwê mə gwág yé, ké mpú gwág ísâ Ŋkəŋkə Shíshim ŋə jaaw mədɔ mə Zembî yí.»

Kálad á Dɔ á Ləwdisé

¹⁴ Cilág *éŋgəles á *Dɔ dásə Ləwdisé yí ná: muud jísə amən yé, wúshinəd abúgúlág, wúshinəd afwámê, amádí á sâ jêsh Zembî nyə a té yí, a ŋgə ci ná: ¹⁵ «mə mpú mísóólúgú myô myêsh. Wo jisə fwaalá, kú gwɔ, kú təla. Wo ɔ nywá bə ŋkí təla, ŋkí ntəg ŋkí gwɔ, yáa. ¹⁶ Nə ndeé, nda wó jísə fwaalá, kú təla, kú gwɔ ná, mə bá gwú wo nda igwíile. ¹⁷ Wo mú ŋgə ci ná: “Mə mə bíg, mə músə nə byəɔg, mə anyíŋgəyé jii təɔ sâ.” Í njúl nə wo ampúyé nə wo ji ŋkúŋkwónúlə, ntágúlá-ntágula, mbúbúwá, wo njúl ancím-ncím, shushwáás. ¹⁸ Ntó, gwágúlág məcwûŋ mága: zaág mádí, zə kusə or mə á mə shîn fyá nə kuda yé, wo bígúg. Zaá kusə míkáándə mí áfufumə wo bwáádúg, wo nda ná nyingə bə shushwáás, nda nyingə bə nə shwôn. Zaá kusə cwé cwéel míshúd, wo mpúg dúg shwóg. ¹⁹ Mee mə dɔ lás nə buud mə céel wá, mə dɔ ság bwo. Ləlúg ŋkúl, céndúg mítádúgá. ²⁰ Dɔgí, mə təl mpumbéd mə ŋgə kudə. Múúd mə ká gwág kəl dām, a juw mpumbé, mə nyí nyádí njów zə də nə nyə kul ŋgwúd. ²¹ Muud mə bá ntɔ yé, mə bá sá ná a zég, sá zə ji mádí caŋgəd; nəcé ja mə á ntɔ yí, mə á

3:14 1.5; 19.11; Yuá 1.3; 2Kr 1.20 **3:17** Ozê 12.9; 1Kr 4.8 **3:18** 6.11; 16.15 **3:19** Mik 3.11-12; Heb 12.5-6 **3:20** Mat 8.11; Yuá 14.23 **3:21** 1.6; Mat 22.44; Heb 8.1

zə námá, sá pupá zə ji nyédí caaṅgád. ²² Muud jí nə məlwə mə gwág yé, ká mpú gwág ísâ Nkẹ̀nkẹ̀ Shíshim ṅgá jaaw mədọ́ mə Zembî yí.»

4

Gú má má Zembî

¹ Mə músə nyiṅgə kənd mísh, mə mú dóg mpumbé í njúl nə bagə nūṅ jəṅud. Kál mə á fwo gwág í ṅgá lwə nda cwōṅ yí í músə cì nə mə ná: Zaá kága gwōw, mə zəg lwó wo ísâ í jéla nə bá zə sɣy yí.

² Kú námá bwey, Nkẹ̀nkẹ̀ Shíshim mú zə sá mə nda mə ṅgə cugə nji *shíshim dɛ́. Mə músə dóg məma *caaṅgá, muud njúl cínəṅg. ³ Muud wəəṅgú ká də lwenya nda jəjə mákwóógú bwə də jəw nə zhāspə nə sardwān má, njumbú í má lyɛ nyə caaṅgá, njumbú wəəṅg ṅgá lwenya nda kwóógú bwə də jəw nə emerōd yí.

⁴ Bíl ícaaṅgá məwūm məbá nə ínə́ í njúl na caaṅgá ni dí mákoogú məkoogú, ocúmbá buud məwūm məbá nə ónə́ bwə njúl ícaaṅgá byəəṅgúd. Bwə nə míkáándə mí áfufumə, nə mítūm mí gúmə lúúd, mí njúl sɣyá nə or.

⁵ Minjəs mí mú də dagəwa, mí ṅgá zhu na caaṅgád, nə məjəṅú, nə ṅkél mpú. Mə mú dóg ilámba zəṅgbá minjidyá na mpwóómbú caaṅgád, ilámba byəəṅg bísə míshíshim zəṅgbá mí də tōw mísh mə Zembî dí myá.

4:2 5.7; Sòm 11.4; 103.19 **4:3** Eze 1.26-28 **4:4** ocúmbá buud: 5.5, 8, 10; 7.11, 13; 11.16; 14.3; 19.4; Iza 24.23 áfufumə: 6.11 **4:5** 8.5; 11.19; 16.18; 17.9; MmN 9.24; 19.16; Eze 1.13-14

⁶ Mə dúg námə gúl sá cínəng mpwóómbú caangəd nda məma m̄ə, né ŋkúl-ŋkúl nda yēn kristāl. Bílúgá ísà ín̄ í njúl míkuwó í á bə na tām caangə nə mákoogú məkoogú, ísà byəng í njúl nə mísh bwəma nə nyúúl nyēsh. ⁷ Kuwó sá áshúshwóógú í á bə nda zhwambánkwuŋ, ábēē nda cwə ŋgwúm ntəny, aléel nə mpwoombú nda muud, ányina nda mpal ja á ŋgə jéel yí. ⁸ Míkuwó mí ísà mín̄ míni myēsh mí ŋgə bə nə məfaafugə məsaman məsaman, faafugə dēsh nə mísh kúl jēsh, tə gwəw, tə shí. Míkuwó mí ísà míni mí də wá ŋgwa ja jēsh bulú nə mwásə ná:

Zembí Cwám̄ba ji Nk̄əŋk̄ə, a ji Nk̄əŋk̄ə, a ji Nk̄əŋk̄ə,

Zembí á ŋkul nyēsh,

Zembí nyə á bə yé, á jísə yé, á ŋgə zə yé.

⁹ Ísà ín̄ íni í ŋgə gúmal nyə, ŋgə ságusə nyə, ŋgə yə nyə akíba, nyə muud njúl caangəd, á ŋgə cugə kandugə á kandugə yé. ¹⁰ Né ndeé, ja jēsh ísà íni í ŋgə wá nyə ŋgwa ntúni yí, ocúbá buud məwúm məbá nə ón̄ bwə á ŋgə kúd məmpwoombú shí, ŋgə yə muud njúl caangəd yé gúmá, nyə muud ŋgə cugə kandugə kandugə yé. Bwə ŋgə kul mitúm mí gúmá myáŋ na mpwóómbú caangəd bwə ŋgə cɪ ná:

¹¹ Yé Cwám̄ba wúsú, yé Zembí wúsú,

í jəla ná bwə yág wo milwaná, nə gúmá, nə mpífá.

Nəcə wo a té ísà byēsh;

wo wə wo á ji ná í bəg, í mú ntāg námə bə.

4:6 15.2; Eze 1.22 ísà ín̄ í njúl míkuwó: 5.6, 8, 11; 6.1; 7.11; 14.3; 15.7; 19.4; Eze 1.5-12; 10.14 **4:8** 1.17; 11.17; Iza 6.2-3; Eze 1.18; 10.12 **4:11** Mat 1.1, 31; Mbú 5.9, 12; 11.15, 17; 12.10; 15.3-4; 19.6

5

Feedyá kálaad

¹ Mə mú dúg íí, muud nyə á bə a njúl caanǵád yé nyə á bə nə kálaad mbwə mənɔwúmád, kálaad wəənǵá njúl, micilyá cwû micilyá tóón, bwə á ka fúlə nyə nə ndéé fad nə lug* mifeedyá zanǵbá. ² Mə mú námə dúg gúl ŋkácíd *éŋǵales, a ŋǵə cúndə gwów-gwôw ná: «Zə mə mpíyá nə wəefúlə kálaad éga a tí mífeedyá myé yé?» ³ Nə ndéé, təɔ jon dí gwôw, təɔ wa shí, təɔ shí ga dí shí kú nə muud nyə á bə nə ŋkul wəef kálaad nə a dúg sâ jí cwû yí. ⁴ Mə músə ŋkêny məma yə, nə dúgúlə nə kú nə təɔ muud nyə á mpíya wəef kálaad nə a dúg sâ jí cwû yí. ⁵ Njɪ, ŋgwól cúmbá muud mú ci nə mə ná: «Kú bεεg jí. Dugí, Zhwambánkwuŋ á bεend mə Yúda, nta mə *Dávid, nyə a mə ntə sâ jêsh; nyə wə jí nə ŋkul wəef kálaad, a tí mífeedyá zanǵbá míni.»

Mwâ nɔwəmbɛ

⁶ Mə mú dúg íí, na tām *caanǵá, Mwâ nɔwəmbɛ njúl nda buud bwə á cíǵə nyə tǎŋ *mətúnuga, a təl na mpédúgá mikuwó mí ísâ minǵə nə ocúmbá buud. A njúl nə məlaag zanǵbá nə mísh zanǵbá; məlaag zanǵbá məəŋg wə mishíshim zanǵbá Zəmbí nyə á kənd shí nyêsh dí myá. ⁷ Mwâ nɔwəmbɛ wəəŋg nyə á ŋǵə shísh nə ndéé kə kumə wə muud nyə á bə a njúl

5:1 10.2; Iza 29.11; Eze 2.9-10; Dan 12.4, 9 * **5:1** Lug wúsə gúl sâ í dɛ bə kál óncɪŋ ə wóǵə bwə dɛ lwǵ məkwíindye dí yí; sâ jəŋg í dɛ nada, muud jee táám b ísá nə ndí. **5:5** 4.4; Mət 49.9; Mat 1.1; Rom 1.3-4; Heb 7.14 **5:6** 4.6-7 Mwâ nɔwəmbɛ: 5.9, 12; 6; 7.17; 12.11; 13.8; Iza 53.7; Zhe 11.19; Yuá 1.29; 1Pr 1.19 mishíshim zanǵbá: 4.5; Zak 3.9 **5:7** 4.2, 9; 5.1, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 20.11; 21.5; 10j 22.19; Iza 6.1; Eze 1.26-28; 10.1

caanǵád yé; a músə lég kálaad múúd wəɔŋg dí mbwə mənɔwúmúd.

⁸ Ja Mwâ nɔwəmbɛ nyə á shîn lég kálaad yí, mikuwó mí ísâ minə nə ocúmbá buud məwúm məbá nə ónə bwə mú wusə mányúul ombúbudú na nyádí shí məkuú. Bwə á bə, muud yêsh nə bínzhá nə ikwôw í njúl síyá nə or, ikwôw íni milwándálá nə cá: cá ni wə məjəgala mə óbúgala. ⁹ Bwə músə ŋgə sɛy susa ágúgwáan. Bwə á ŋgə sɛy nó:

Wo wə mə mpíyá nə ŋwa kálaad,
wo tí mífeedyá myé
nəcé bwə á cígə wo tâŋ mətúnuga.
Wo á ka t̄ buud nə məcií mwô
shú ná bwə wúg míkám mí *mísémúd,
bwə bəg buud ó Zembî,
bwə ŋgə zhu íbɛend byêsh dí,
nə mákəl mēsh dí, nə íkúl nə ilwəŋ byêsh dí.

¹⁰ Wo a mə sá nə bwə bəg
faan lú ófada, ŋgə sêy nə Zembî.
Bwə bá bə nə ijwúga shí ga nyêsh dí.

¹¹ Mə músə nyiŋgə kənd mísh, mə mú gwág məkəl mə nɔúlyá wəŋgəles bímbí múúd cúgé nə ŋkul l̄ yí, bənəŋ mikuwó mí íkukwumuga nə ocúmbá buud. Bwə á bə bwə mə lyɛ caanǵá nə bíiii. ¹² Bwə á ŋgə ci gwów-gwôw ná:

Mwâ nɔwəmbɛ bwə á cígə yé,
mə mpíyá nə lég mpífá, nə kúm,
nə fəg, nə ŋkul, nə gúmá,
nə milwaná, nə məzhwámá.

¹³ Mə mú gwág íkukwumuga byêsh Zembî nyə a sá

5:8 8.3-4; Sôm 141.2 bínzhá: 15.2 **5:9** 4.11; 5.6; 7.9; 14.3; Sôm 96.1 **5:10** 1.6 **5:11** wəŋgəles: Zhb 1.6; Dan 7.10; Heb 12.22
5:12 4.11 **5:13** Sôm 150.6; Flp 2.10

təɔ jɔŋ dí gwôw, təɔ wa shí, təɔ shí ga dí shí, təɔ mân yí, nə isâ byêsh bísé cínɔŋg yí, byêsh í ñgá ci ná: Nyɔɔŋg njúl caaŋgád yé bá Mwâ ncwəmbɛ, bwé mpíyá nə məzhwámá, nə gúmá, nə milwaná, nə ñkul kandugə á kandugə.

¹⁴ Mikuwó mí isâ mínî míni mí mú ci ná: Amen. Ocúmbá buud bwé mú búðəw shí, yə Zembî bá Mwâ ncwəmbɛ gúmá.

6

Mwâ Ncwəmbɛ mə zó tí mífeedyá mí kálaad

¹ Mə músə nyiŋgə kənd mísh, Mwâ Ncwəmbɛ mə tí feedyá áshúshwóógâ; mə mú gwág míkuwó mí isâ mínî míni, gúl mú kîm ná: «Zaág!» Kál dé í á bə nda njum-mpú. ² Mə músə nyiŋgə kənd mísh, mə mú dúg kabəlí í njúl nə fuúm, muud njúl gwo gwôw nə baŋgá mbwád. Bwé mú yə múúd wɔɔŋgú *túm gúmá. A mú tí njɔɔnd ná, nda á jí məntɔ-buud ná, a nyiŋgə námá kə ñgə ntɔ.

³ Mwâ Ncwəmbɛ mú tí feedyá ábɛɛ, mə mú gwág kuwó sá ábɛɛ mə ci ná: «Zaág!» ⁴ Gúl kabəlí í mú cúwo, í njúl títî ná zhwuŋ, muud njúl gwo gwôw. Bwé mú yə múúd nyə á bə a njúl gwo gwów yé ñkul ná a kág sá ná shí nyêsh í tówág nə shwuu, kú ná nə mətəla, shú ná buud bwé ñgág nə gwúya. Bwé mú yə nyə məma kafwɛɛ.

⁵ Mwâ Ncwəmbɛ mə tí feedyá áléɛl, mə mú gwág kuwó sá áléɛl mə ci ná: «Zaág!» Mə músə nyiŋgə kənd mísh, mə mú dúg kabəlí í njúl yíyínd, muud njúl gwo gwów nə lwud mbwád. ⁶ Mə mú gwág

námá nda kál í ñgá cúwo mpédúgá mikuwó mí ísá mínô míni, í ñgá ci ná: «Ñgug *blé í zá kusha, kílo ñgwûd *danarî ncindî; ñgug *orzha wân, okílo olól danarî ncindî. Nji, ci wo nda ntáma máwúdə nə məlwəg.»

⁷ Mwâ Ncwəmbɛ mə tí feedyá ányina, mə mú gwág kuwó sá ányina kál dé mə ci ná: «Zaág!» ⁸ Mə músə nyiŋgə kənd mísh, mə mú dúg kabulí í njúl nə nyúúl məjúwó mə mbədí, muud njúl gwo gwów, muud wəŋgá nə jíná nə Shwiy, banj mínjím í á ñgə bɛ nyə mpús. Bwə mú yə shwiy bá banj mínjím ñkul ná bwə gwúg buud shí nyêsh dí tâŋ kəw ñgwúd á məkəw mənô; bwə ñgég nə sá nə ból búúd bwə yég dósmb dí, ból yə nə zha, ból yə nə kwaag-jumə bwə, bólúgá dŷy íbiin í shí.

⁹ Mwâ Ncwəmbɛ mə tí feedyá átána, mə mú dúg íí, *míshíshim mí búúd shí *alatâr. Í á bə míshíshim mí búúd bwə á gwúyəw nəcé Milésú mí Zembî wá, nəcé bwə á bə fwámé ówúshined, bwə á bwiing Milésú mí Zembî váál í jéla yí. ¹⁰ Mishíshim myəŋg mí á ñgə kîm gwów-gwôw ná: «Yé Ñkəŋkə Mása, Mása áfwámé, ñgáá wó jéla nə kunda sâ, yá nə buud ɔ shí bwə á gwú sá wá? Wo é ñgə bwey ntáni ná ndéé kə wós jáyé ja?» ¹¹ Nə ndéé bwə mú ñgə yə bwo, muud yêsh jud áfufumá. Bwə mú ci nə bwo ná bwə səlúg milám shí búbaalé fwála, kə wós ja bəsh bwə é kwaga bímbí bwə jéla nə bə yí; nəcé í jii ná ból óshwá bán bənonə bwə á ñgə sêy wá nə ból ómínyəŋú bán bwə fwóg gwúyəw námá nda bwo.

6:8 Zhe 14.12; Eze 14.21; Ozê 13.14 **6:9** 1.2, 9; 12.11, 17; 19.10; 20.4; 1Yn 1.1-2 **6:10** 18.24; Sôm 13.2-3; Mbá 32.43; Luk 18.7

6:11 jud áfufumá: 3.5, 18; 4.4; 7.9, 13; 19.8, 14; Iza 61.10

¹² Mə múšə nyingə kənd mísh, Mwâ Ncwəmbə mə tí feedyá ásaməna, shí í mú jág ntaŋusa, jwów mú yíndə ná ncuú nda káándó íkúsə, ŋkwoond yēsh ncindí mú bə títí nda məcií, ¹³ wəacén-céní wā jon bwə mú ŋgə kud shí námə nda íbumə í lí í də kud ná mínjwə ja ŋkwə ŋgə kuŋg yí. ¹⁴ Jon í mú fála nyúul nda múúd mə də fála kwəb-kwóló ná; mimbán myēsh nə məŋkwamə mēsh mə mú tūw ícéd. ¹⁵ Í mú ka zə bə, tə ojwū ə shí, tə ofwó búúd, tə milúlúú mí ózimbi, tə mikúkúm, tə oŋkácíd, tə məlwaá, tə ofalí, bēsh óni bwə mú kə ŋgə shwaaw míku mí mákwóógúđ nə mákwóógú má mimbánúđ. ¹⁶ Bwə mú ŋgə ci nə mimbán nə məkwóógú mə anúní ná: «Kádágá sə, shweeləgá sə, sə bəg shwóg-shwóg nə muud njúl caŋgád yé, shwóg-shwóg nə kúl Mwâ Ncwəmbə mə kuya mpimbə yí. ¹⁷ Nəcə, jwów lú mpimbə mə Mwâ Ncwəmbə bá Muud njúl caŋgád yé í mə wós, muud e faam í?»

7

Məyigyé mə bwán ó Zembí

¹ Ja ísə íni í mə shín bə yí, mə mú dúg *wəéŋgəles onə bwə tál íkóómb í shí ínə dí, bwə mə káágulə óŋkwə onə* wā shí. Bwə a shígé bíđ ná ŋkwə kúŋgug tə shí, tə mán, tə málíđ. ² Mə mú nyingə dúg ŋgwól *éŋgəles ŋgə wú ŋge kóómb jwów í də cúwo yí, a mbíd sə bwə də bwadulə búúd máyigyé mə

6:12 8.5, 12; 11.13, 19; 16.18; Zhu 2.10; Mat 24.29 **6:14** 16.20; 20.11; Iza 34.4; Heb 1.11-12 **6:15** Iza 2.10, 19, 21; 24.21 **6:16** 5.7; Ozé 10.8; Luk 23.30 **6:17** Zhu 2.11; Nah 1.6; Sof 1.14-18; Mal 3.2 **7:1** 9.14-15; Zhe 49.36; Dan 7.2 * **7:1** Onkwə óni búšə bəonŋ básə nə ŋkul caam shí wá.

Zembî á kuwô yí. Nda bwá á yə wəɛŋgales ónɔ̄ ŋkul ná bwá ntámág shí nə mâŋ ná, éŋgales mə á nyiŋgə dúg éne mú kím gwów-gwów lás nə bwo. ³ Nyə á ci nə bwo ná: «Kúgá fwo ntáma shí, ŋkí mâŋ, ŋkí málí; bwándúgá, sá fwóg wá ósól ɔ mäsáal ó Zembî wúsú məyiigyé mámpwoombúd.» ⁴ Mə músə gwág ná buud bwá á wíyow məyiigyé wá bwá á bə buud otóóshin təd nə məwûm mánɔ̄ nə ónɔ̄, ŋgələ zhu íbɛend i *Izəɾəyɛl byêsh dî.

⁵ Í á bə buud otóóshin wûm nə óbá bɛend mə Yúda dî,

otóóshin wûm nə óbá bɛend mə Ruben dî,

otóóshin wûm nə óbá bɛend mə Gâd dî,

⁶ otóóshin wûm nə óbá jé mə Azɛr dî,

otóóshin wûm nə óbá jé mə Nɛftali dî,

otóóshin wûm nə óbá jé mə Manase dî,

⁷ otóóshin wûm nə óbá jé mə Síməyon dî,

otóóshin wûm nə óbá jé mə Lévi dî,

otóóshin wûm nə óbá jé mə Isakâr dî,

⁸ otóóshin wûm nə óbá jé mə Zabulon dî,

otóóshin wûm nə óbá jé mə Yóseb dî,

otóóshin wûm nə óbá jé mə Bəŋzhamê dî.

Buud óni bêsh wá bwá á wíyow məyiigyé mámpwoombúd wá.

Kúl mə Zembî

⁹ Ja áməyiigyé éne mə shîn yí, mə mú dúg búúd áncuncuma, bímbí múúd cúgə nə ŋkul lɔ̄ yí. Bwá á bə buud wâ ilwon byêsh, nə íbɛend byêsh, nə ikúl byêsh, nə məkál mêsh, bwá tál mpwóómbú caaŋgád, Mwá Ncwəmbɛ dî míshúd, bwá mə bwáád íjud í

7:3 9.4; 14.1, 3; 22.4; Eze 9.4, 6 **7:4** 14.1, 3; 21.12-13 **7:9** 5.9; 6.11; Ləv 23.40

áfufumá, bwé nə máŋ mə lándú mábwád. ¹⁰ Bwé á
ŋgə kîm gwów-gwôw ná:

Zembî wúsú muud njúl caŋgád yé,
bá Mwâ Ncwəmbɛ wá bwé mə cug sâ.

¹¹ *Wəéŋgəles bēsh bwé mə lyɛ *caŋgə nə ocúmbá
buud, nə mikuwó mí ísâ mínŋ wá, bwé mú wusə
mányúúl shí ombúbudî na mpwóómbú caŋgád,
yə Zembî gúmá, ¹² bwé ŋgə ci ná:

Amen. Məzhwámá, nə milwaná,
nə fug, nə akíba, nə gúmá,
nə mpífá, nə ŋkul,
bísə Zembî wúsú ísâ byé
kandugə á kandugə. Amen.

¹³ Nə ndeé, ŋgwól cúmbá muud mú lás, ci nə mə
ná: «Ozə bāŋ bí nə ijud í áfufumá óni, bwé ŋgə wú
ŋgow?» ¹⁴ Mə mú bɛsa nə nyə ná: «Yé Cwám̄ba, wo
wá mə mpû.» A mú ci nə mə ná:

«Búsə buud bwé ŋgə wú yáág-yáág cúwélíd wá.
Bwé mə gusa íjud byáŋ mácií mə Mwâ Ncwəmbɛ dí,
sá ná í bág ofúfumâ.

¹⁵ Gwé wá bwé tál na
mpwóómbú caŋgə mə Zembî dí yí.
Bwé é də yə Zembî gúmá bulú nə mwásə nyádí
Mpáánzə.

Muud njúl caŋgád yé mə bá wá bwo nyádí
gúgúwád.

¹⁶ Bwé ábúlé ná bwɛɛ gwág zha,
kú nyiŋgə bwɛɛ gwág shwáásúlə minú.

Təo yásə təo ŋgwól bibibi
nyə abúle ná nyiŋgə nyaan bwo nyúúlád.

7:10 5.7 **7:11** 4.4, 6 **7:12** 4.11 **7:13** 6.11; 7.9 **7:14**
1.5; 22.14; Sôm 51.9; Dan 12.1; Mat 24.21 **7:15** 21.3 **7:16** Iza
49.9-10

17 Nəcə Mwâ ncwəmbɛ
 jí tâm caɲgə yé má bá bə mbaagulə wáŋ,
 a bá kə nə bwo máncwun mə ɲgə wééshuli
 məjúwó mâ cug mád,
 Zembî mú bá fim bwo məzhwííle mēsh míshúd.»

8

Feedyá á zaŋgbá

¹ Mwâ Ncwəmbɛ músə zə tí feedyá á zaŋgbá. Ja á má tí wə ntúni yí, mə mú gwág joné ná kufug tâŋ kúl wəla. ² Mə mú dúg *wəéŋgəles zaŋgbá bwə də tōw mísh má Zembî dí wá. Bwə mú yə bwo micwōŋ zaŋgbá. ³ ɲgəles shús mú zə tōw álatâr dî, a mbíd kwōw bwə də yáŋgulə *cáá yí, í njúl síyá nə or. Bwə mú yə nyə zhwog olabínda nə a jigálúg na álatâr dî, yíle jəŋg í bádúg nə məjəgula má míŋkəŋkə mi búúd myēsh tâŋ *mətúnuga. *Alatâr wəŋgú nyə á bə síyá nə or cínəŋg mpwóómbú caɲgád. ⁴ Yíle ólabínda nə məjəgula má míŋkəŋkə mi búúd í mú wú *éŋgəles dí mbwád, bád kə wə Zembî. ⁵ ɲgəles mú ŋwa kwōw bwə də yáŋgulə cáá yí, ŋwa kuda álatâr dí lwándulə cínəŋg nə cwóó, a músə wusə shí. Nkél mpú kə kyεεg, nə məjuŋú, nə minjəs, shí í mú jág ntaŋusa.

Micwōŋ mísaman mí ashúshwóógú

⁶ Wəéŋgəles zaŋgbá bwə á bə nə micwōŋ wá bwə mú kwəmsa ná bwə zə lwô myo.

⁷ Ashúshwóógú mú lwô yé cwōŋ. Nə mətálumu, nə kuda fulá nə məcií í mú shwiy shí. Kəw læ shí ŋgwúd

7:17 5.6; 21.6; Yuá 10.10, 11; Eze 34.11-16, 23-24 məzhwííle: 21.4; Sòm 126.5-6; Iza 25.8 **8:1** Zak 2.17; Aba 2.20 **8:2** micwōŋ: Zho 6.4, 6; Mat 24.31 **8:3** 5.8; MmN 30.1, 3 **8:5** 4.5; 6.12-13; Ləv 16.12; Eze 10.2 **8:7** 9.15, 18; Eze 5.2, 12 **8:7** MmN 9.23-25

á məkəw mələól í mú cumbəli jígə, kəw lú ílíí ηgwúđ á məkəw mələól cumbəli námə jígə, ikáá ibús byēsh í mú námə cumbəli jígə.

⁸ Eηgəles ábeē mú lwə yé cwōη. Bwə mú wusə gúl sâ m̄η. Sâ jəηηg í njúl námə nda məma mb̄ηj í mə ja ηgwiile. Kəw lə m̄η ηgwúđ á məkəw mələól í mú sh̄n bə məcií məcií, ⁹ kəw ηgwúđ á məkəw mələól mə íkukwuməga í á bə mikuwó m̄η yí í mú yə, kəw ηgwúđ á məkəw mələól m̄ ititíma í mú sh̄n cóóg.

¹⁰ Eηgəles aléel mú lwə yé cwōη. Məma ácén-céní mú wú jəη dí, a ηgə jígə námə nda shigə lú kuda. A mú zə kud kəw ηgwúđ á məkəw mələól m̄ m̄ηgwəqə nə milúu míncw̄η dí. ¹¹ Acén-céní wəəηgú jínə dé wə Məgwul. Kəw ηgwúđ á məkəw mələól m̄ m̄əncúwó í mú bə ηkí gwul; ncúlyá buud bwə á ηgə ηgul məjúwó m̄ m̄əncúwó məəηg wá bwə mú ηgə yə nə məgwul məəηg.

¹² Eηgəles ányina mú lwə yé cwōη. Í mú zə bə, nə kəw ηgwúđ á məkəw mələól m̄ jwōw, nə ηgwúđ á məəηg m̄ ηkwoond íí, nə ηgwúđ á məəηg m̄ wəacén-céní mə mú shila. Sâ jəηηg mú sá nə kəw ηgwúđ á məkəw mələól m̄ mwásə í mú bii yídúgú, bulú námə ntó. ¹³ Mə músə nyiηgə kənd mísh, mə mú gwág mpal ηgə jéel tām jəη a ηgə k̄m gwów-gwōw ná:

Wo buud ə shí ə! Nkwéε bí eé!

Nkwéε bí ja wəéηgəles olól bwə mə lág wá

bwə é lwə myáη mícwōη yí eé!

8:8 16.3-4; MmN 7.20, 21
13.10; Eze 32.7-8

8:11 Zhe 8.14

8:12 6.12-13; Iza

9

¹ *Engəles átána mú lwɔ́ yé cwôŋ. Mə mú dúg ácéń-cení nyə á wú jon dí kud shí yé, bwə mə yə nyə juwəga bí ncímə. ² A mú juw bí ncímə, yíle í mú wú nūŋ nda yíle í ngə wú məma kuda dí yí. Yíle jəŋŋ í mú lwánd ngúl wêsh ná ndéé jwôw shila. ³ Ikájalá í mú də cúwo yíle jəŋŋ dí də shulə shí. Bwə mú yə ikájalá byəŋgú váál ŋkúl wəacəlaafə bwə də bə nə ndí yí. ⁴ Nji bwə mú ci nə byo ná í kú beeg ntáma ikáá nə ilí byêsh, í kəg ngə lúú nji buud bwə cúgé nə məyigyé má Zembí mpwóombú wá. ⁵ Bwə mú námə ci nə byo ná í kú ngə gwú buud bəŋgú, í yídag təl bwo cwúnd dí tŋŋ ŋkwoond otóŋ. Váál cwúnd í á ngə sá yí í á bə ná ŋkíim-ŋkíim nda ja ácəlaafə mə lúú múúd yí. ⁶ Í bá bə mwôw məŋgú di, buud bwə bá ngə sɔ́ ná bwə yə, nji muud kú yə; bwə bá ngə jii shwiy, nji shwiy ngə fúndə kə bwo shwóg-shwóg. ⁷ Ikájalá byəŋŋ í á ngə bə nda ikabalí bwə mə shín cwə ná bwə ké nə ndí dóŋmb dí yí. Í á bə nə isá mílúúd nda mitúm mi gúmə myâ síyá nə or, bwə nə məmpwoombú nda buud. ⁸ Bwə á bə nə ishílú mílúúd nda budá, məjə nda məjə mə ózhwambáŋkwuŋ. ⁹ Ibud i á bə bwo nda ibúdaga í íŋkwánz ózimbí bwə də búdal bud nə ndí yí, nyáŋ ncíndə nda ncíndə ómətúwa íkabalí ŋkí bulya í ngə julə kə nə ndí dóŋmb dí yí. ¹⁰ Mikwundú myáŋ mi á bə nda mikwundú mí wəacəlaafə, nə ishushwom; mikwundú myəŋŋ wə bwə á də sá buud məbôw nə ndí tŋŋ ŋkwoond otóŋ yí. ¹¹ Cí wáŋ wə *éŋgəles a bí

9:1 bí ncímə: 11.7; 20.1; Zhb 26.6; 28.22; Luk 8.31; 2Pr 2.4 **9:2**
 Mət 19.28; MmN 19.18 **9:3** MmN 10.12-20 **9:4** 7.2-3 **9:6**
 Zhb 3.21; Zhe 8.3 **9:7** Zhb 39.19-20; Zhu 2.4 **9:8** Zhu 1.6 **9:9**
 Zhu 2.5

ncímə, bwə də jôw nyə heburê dí ná Abadôn, gurêk dí ná Apolyôn*.

¹² Intúgúlí í ashúshwóógú í má shîn óni. Bíl íntúgúlí í ngə ná zə, məváál məbá.

¹³ Engəles ásamuna mú lwə yé cwôh. Mə mú gwág dúl kál í ngə wú málaag mənə mäsə álatâr or má Zembî dí má. ¹⁴ Kál dɔəng í mú cɪ nə Engəles ásamuna ná: «Cinyúg wəéngəles onə básə cɔɔlá ngwəɔ Ifurât wá». ¹⁵ Bwə mú ciny wəéngəles onə bwə á bə ŋkwəməsá shú dāh wəla, nə dāh jwôw, nə nyāh ŋkwoond nə wāh mbú wá. Bwə mú ciny bwo ná bwə gwúg buud í, kəw ngwúd á məkəw məlól. ¹⁶ Ozimbi bwə də ju nə ikabulí wá bwə á bə omilyəh mitəd mimbá, mə a shí gwág bímbí bwə á bə yí. ¹⁷ Ntó wə mə á dúg *ntamə a mísh ná bagəd yé, mə a dúg ikabulí nə ozimbi bwə də ju nə byo wá. Byāh íbúduga íŋkwānz bwə á búdal íbəd nə ndí yí í á bə, nə otítí, nə nyúul jon lə mpú, nə nyúul nciná. Byāh íkabulí nə milúú nda ozhwambāŋkwuŋ, kuda nə yíle nə fidə í á ngə wú bwo mímpud. ¹⁸ Okwaag-jumə ólól óni bwə mú gwú buud í, kəw ngwúd á məkəw məlól; í á bə, nə kuda, nə yíle nə fidə í á ngə wú ikabulí mímpu dí yí. ¹⁹ Nəcə ikabulí byəngə, ŋkul nyāh nyísə bwo mímpu dí nə míkwundú; mikwundú myāh mí nda onywā, mísə nə milúu, milúu myəngə wə mí də lwána. ²⁰ Bóslágá búúd bwə a shígé fwo yə nə okwaag-jumə óni wá, bwə áshígé cénd mítédúgá ná bwə yəw bəw-bəw mísólágú bwə

* **9:11** Apolyôn: Mə kə ná «muud caamə-caamə». **9:13** 8.3; MmN 30.1-3 **9:14** 7.1; Mbá 1.7 **9:15** 8.7-12 **9:17** Zhb 41.10-12 **9:20** 16.9; MmN 20.13-15 **9:20** Dan 5.4, 23; Sôm 135.15-17; Iza 44.9-20

á dɔ sá myá; bwé áshígé yɔw yálə mójamb másá ózembî ó áyadúg dí má gúmá, mbéé ózembî ó or, nə kwóógú bwé dɔ lúlə *mwaanê nə ndí yí, nə dúl váál ηkwánz na, ozembî ó mákwóógú, nə ilí, mbéé ózembî kú nə ηkul mə dúgya, ηkí gwág, ηkí kyey. ²¹ Buud bəəηg bwé áshígé yɔw mágwú mə búúd, kú yɔw ncidə, kú yɔw jaŋga, kú yɔw júwo.

10

Kúkáláád á bíbýá

¹ Mə á nyiŋgə námə dóg gúl ηkácid *éŋgəles ηgə shulə wú jɔŋ dí, a mə fələ ηkúdú nyúúlád nda *sanda. Nyə á bə nə njumbú í má lyɛ nyə lúúd, mpwoombú ηgə lwenya nda jwôw; məkuú mé má á bə nda məmpɪŋ, mə njúl nda miŋwiile mí kuda. ² Nyə á bə nə kúkáláádú mbwád, kúkáláádú jəəŋg nə bagá. A mú shulə nə ndéé, təl kuú áməncwúm m̄əŋ, wəəŋg á məkóól cindú. ³ A mú k̄m gwów-gwôw, námə nda zhwambáŋkwuŋ mə dɔ b̄əm ná. Nji nyə á k̄m yí, ηk̄əl mpú mú saal íja zaŋgbá. ⁴ Ja ηk̄əl má sh̄n saal nt̄ani yí, mə mú tééd nə mə cilə; nji, mə mú gwág kəl mə ci nə mə jɔŋ dí ná: «Shweelúg s̄ə ηk̄əl mpú nyə ámə ci ja nyə ámə saal íja zaŋgbá ni, kú cilə gwo.» ⁵ Éŋgəles mə á dóg nyə á təl məkuú wúga m̄əŋ wúga cindú yé, mú b̄ən mbwé məncwúm ηgeɛ jɔŋ d̄i. ⁶ A mú k̄eɛn Zembî ηgə cugə kandugə kandugə yé, nyə muud nyə á té gwôw nə is̄ə byêsh bí cínəŋg yí, a té shí nə is̄ə byêsh bí cínəŋg yí, a té námə m̄əŋ nə is̄ə byêsh bí cínəŋg yé; nyə á k̄eɛn nyə, a ci ná: «Í ábúlé

ná bwey, ⁷ ja éngales ázaṅgbá má bá lwṓ cwôṅ yé yí, *ndím̄ba má Zembî í bá ka zə nyîn, námé nda nyə á bwey d̄a jaaw osóol ɔ mäsáal bé *búud ɔ micúndá ná.»

⁸ Ná ndeé, kál má á gwág jon dí í mú nyingə lás nə mə ná: «Kaá wə éngales má t̄əl məkuú wúga m̄aṅ wúga cindú yé, wo kág ṅwa kúkáláádú á jí nə ndí mbwád ná bagé ni.» ⁹ Mə mú kə wə éngales kə ci nə nyə né a yég mə kúkáláádú. Nyə ntâg nə mə ná: «ṅwag gwo wo mínəg. Í é bə wo mwṓ dí cwú ná cindún, nji ṅkí ncwôṅ mpu dí nda kwaan.» ¹⁰ Mə mú ṅwa éngales kúkáláádú mbwád, mə mú minə; í mú bə mə ṅkí ncwôṅ mpu dí nda kwaan; nji, ja má má minə yí, mwṓ mú bə mə cwú ná cindún. ¹¹ Bwə mú ka ci nə mə ná: «Í jii ná wo kág nyingə jaaw s̄a Zembî má c̄ɛɛlə shú zhwog íkúl nə ilwoṅ nə mákəl, nə zhwog ojwú-buud yí.»

11

Obwiingye obá ɔ lán má Yésus

¹ Bwə mú yə mə fiidye í njúl nda lílí bwé d̄a ȳiga ís̄a nə ndí yí, bwé nə mə ná: «Tówúg ȳiga Mpáánzə má Zembî, nə *alatâr, wo lṓ búud bwé ṅgé yə Zembî gúmá cínəṅ wá. ² Nji, wo ɔ lúgá mbaadé wúsá luṅgula nə luṅgula dí yí, wo kú ȳiga wo, nəc̄é bwé á yə íkúl í cúgé *Oyúden yí wo. Ikúl byəṅṅ í bá tagulə nyaal ṅk̄ṅk̄ṅ ṅgwála tâṅ oṅkwoond məw̄um mán̄ṅ nə óbá. ³ Nji, mə bá yə óbwiingye obá b̄am ṅkul ná bwé cúndə micúndá myâm tâṅ mwṓw tóóshin nə mitəd

10:7 22.6; Zhe 25.4; Amo 3.7-8 **10:8** Eze 2.8-3.3 **11:1** 21.15

11:2 Sòm 79.1; Luk 21.24 42 oṅkwoond: 12.6, 14; 13.5; Dan 7.25; 12.7

mimbá nə məwûm măsaman, bwé bá ηgə cúndə bwé mə bwáád míηkuda.»

⁴ Obwiιγγε obá bəəηg básə wəolivyé obá nə ícé í lámba íbá Kálaad Zembî ηgə cı nə í tál mísh mə Cwám̄ba á shí nyêsh dí yí. ⁵ Múúd mə ká ntágulə bwo, miηgwiile mí wós bwo mímpu dí, jígal búúd bwé ηgə lúmbuli nə bwo wá. Haaw! Muud yêsh mə ntágulə bwo yé, á jəlá nə bá yə ntó. ⁶ Búsə nə ηkul fad jəη, máánd mpú nə a kú nywə té mwôw bwé ηgə cúndə micúndə mí Zembî yí, básə nə ηkul yid məjújwó mâ məncúwó mə nyεε məcíí, básə nə ηkul nti ókwaag-jumə shí məváál mēsh, ja jēsh bwé céel yí.

⁷ Ja bwé bá shîn bwiιηg sâ bwé á jála nə bwiιηg yí, biin í bá wú bí ncímə dí zə sá bwo dəəmb, ntə bwo nə ndéé gwú bwo. ⁸ Mimbimbə myáη mí bá já mbaadád, ηgwála ánúní dí, ηgwála bwé á bwambulə Cwám̄ba kwolós dí yí. Nηgwála ánúní wəəηg, dé jínə lú *ndím̄ba wə Sódóm, ηkí ntāg Igípten. ⁹ Buud wā ikúl, nə íbεend, nə məkəl, nə ilwəη bwé bá zə də beny mímbimbə myəəηg tāη mwôw málól nə kúl, bwé kú magulə nə bwé dúlɔg myo. ¹⁰ Buud wā shí bwé bá gwág məshusəg nə shwiy dán dəəηg. Bwé bá təl mázəη, ηgə kənda məcwúm nəcé *buud ə micúndə óbá bəəηg bwé á təl buud cwúnd dí wa shí gaád.

¹¹ Nji, mwôw málól nə kúl məəηg mə ká cə, Zembî yámb bwo wúl ηgúl á cəg, bwé mú tōw tətəlí nə məkuú máη. Nə ndéé, ikukwende í bá bii búúd bwé á zə də beny bwo wá. ¹² Bwé mú gwág dúl kál

11:4 Zak 4.1-3, 11-14; Yuá 8.17 **11:5** 2Oj 1.10; Sôm 97.3; Zhe 5.14

11:6 MmN 7.17-19; 10j 17.1; Zhk 5.17 **11:7** 13.1-2; 17.8 **11:8**

Luk 13.33-34 Sódóm: Mət 18.20; Iza 1.10; Eze 16.46 Igípten: MmN 3.16-19; 7.3-5 **11:10** Yuá 16.20 **11:11** Eze 37.9-10 **11:12**

2Oj 2.11; Mís 1.9

í ngé wú jon dí, í ngé ci nà bwo gwów-gwôw ná: «Bádúgá zə kâ!» Bwə músə bád mínkúduđ kə kumə jonud, buud bwə á ngə lumbəli nə bwo wá bwə ngə dúg. ¹³ Shí í á jág ntaŋusa námə wəla dɔɔngúd, kɔw ngwúd á məkɔw wúm m̄ə ngwəla í mú shugala shí, buud otóshin zangbá bwə mú yə nə ntaŋusälə shí í á ntaŋusa ni. Ikukwendɛ í mú bul bii bɔɔng bwə áshígé yə wá, bwə mú ngə yə Zembî a gwôw gúmá.

¹⁴ Intúgálí í ábɛɛ í mə cɔ́ íni, ya aléel í wál zə bə.

Cwôŋ á zangbá

¹⁵ Ná ndɛɛ, *ɛngəles á zangbá mú lwɔ́ yé cwôŋ. Məkəl mə mú kyɛɛg jon dí nə ŋkulú ná: Cwám̄ba wúsú wə músə nə ijwúga juwálə nə shí ndon, nə nyə nə Kríst yé.

Nyə e jwú kandugə á kandugə.

¹⁶ Ocúmbá buud məwúm məbá nə ónɔ́ bwə á dɛ bə bwə njúl byán icaangəd mísh mə Zembî d̄i wá, bwə mú wusə mán̄yúúl shí ombúmbud̄i, yə Zembî gúmá.

¹⁷ Bwə á ngə yə nyə gúmá bwə ngə ci ná:

Sə ngə yə wo akíba, yé Zembî wúsú Cwám̄ba, Zembî á ŋkul nyêsh,

Zembî jísá yé, nyə á bwey námə dɛ bə yé.

Sə ngə yə wo akíba nə wo wɛɛfálə məma ŋkúl nywô, tál ijwúga byô.

¹⁸ Ikúl í á gwág mpimbə, nji, wo mə kuya mpimbə gwô,

fwála í mə wóos ná wo sámbug buud bwə á yə wá milósú,

11:13 6.12-13; Eze 38.19-20 **11:15** 4.11; MmN 15.18; Sôm 22.29-30; Dan 2.44; 1Kr 15.24-28 **11:16** 4.4 **11:17** 1.8; 4.8; 15.3; 16.7; 19.6, 15; 21.22; Amo 4.13; 2Kr 6.18 **11:18** 19.5; Sôm 2.1-5; 110.5-6

fwála á ná wo yág osóol ɔ mäsáal bwô myána myán; osóol ɔ mäsáal bɔɔŋg básə, nə *buud ɔ mícúndə nə minkɛŋkɛ mi búúd íí,
 nə bɔɔŋg bēsh bwá á ŋgə ŋwa jínə dwô nə gúmá wá, tɔɔ ozhizhe ɔ búúd tɔɔ fwámé búúd.
 Fwála í mé wós ná wo cáámug buud bwá ŋgə caam shí wá.

¹⁹ Bwá mú juw Mpáánzá mé Zembî jonud, *wólɛ sɔ jé í mú nyîn nyádí Mpáánzá. Minjəs mí mú báduga jonud, nə məjuná, nə ŋkél mpú, shí í mú jág ntaŋɛsa, mətálumu mé ŋgə kud məma íbúgú.

12

Mudá bá ŋkɔəndú

¹ Dúl məma *shimbá í mú wós jonud; í á bə, mudá mé bwáád yásə tãŋ káándə, məkuú mə təl nyə mbyólád, nyə nə *túm gúmá lúúd, túm gúmá wɔɔŋg í njúl nə wəacén-cénî wúm nə óbá. ² Nyə á bə nə bum ná ntámb, a ŋgə kím nə məcey mé minú ná a zə byá.

³ Dúlégá shimbá í mú nyiŋgə wós jonud. Jãŋ í á bə, dúl váál ŋkɔəndú ŋkí bwaag, a njúl títií ná zhwun, a mbíd milúú zãŋgbá nə məlaag wúm; milúú zãŋgbá míni mí njúl, lúú wēsh nə *túm ícî.

⁴ Kwundú yé í á wéend wəacén-cénî wá jon, kɔw ŋgwúd á məkɔw məlól, wusə shí. Ŋkɔəndú éne nyə á kə tɔw mudá nyə á ŋgə bə ná a zə byá yé mpwóómbúd ná, nji ná mwán mé byél, a də. ⁵ Mudá éne mú byá mwán, mwámudúm, mwán mé jálá nə fála íkúl nə ŋkád yé. Bwá mú ntág ŋkény mwán yé

11:19 4.5; 6.12-13; 8.7; 15.5; Zhb 38.22-23 wólɛ sɔ: 10j 8.1, 6 **12:1** Iza 7.14; 26.17 **12:3** ŋkɔəndú: 12.7, 9, 13; 13.2; 16.13; 20.2; Dan 7.7, 24 **12:4** Dan 8.10 **12:5** 19.15; Sôm 2.9

wɔɔŋgá kə nə nyə wá Zembî, nyádí caaŋgád. ⁶ Mudá nyɛ mú túb kə shí a shwéeshá dí, kúl Zembî nyə á bwey kwambələ nyə jiya yí, shú ná bwə kág wáil nyə wu tãŋ mwôw tóóshin nə mitəd mimbá nə məwúm mäsaman.

⁷ Nə ndeé, dɔɔmb í á ka zə kyεεg jonud. Míshiyêl bənôŋ *wəéŋgəles bé jáŋ kóómb, ŋkəondú bənôŋ bé wəéŋgəles jáŋ kóómb. ⁸ Nji, ŋkəondú bənôŋ jé gwoonŋ bwə áshígé lal mənku; ná ndeé bwə mú bə kú ná nə jiya jonud. ⁹ Nə ndeé, nda Míshiyêl bənôŋ wəéŋgəles bé bwə á ntɔ bwo ná, bwə á ka wánŋulə wusə ŋkəondú anání éne kúga shí, nywá a yág bwə jów ná Njwú məjamb yé wɔɔŋgá, nyə Sátan, muud ŋgə shiig buud ɔ shí ndon bəsh yé, bwə á wánŋulə wusə bənôŋ bəsh wəéŋgəles bé.

¹⁰ Mə mú gwág dúl kál í ŋgə cí nə ŋkulú jon dí ná: Fwála Zembî mə cug búúd yí í má wóós, nə ŋkul nyé, nə íjwúga byé, nə mpəl má Kríst yé.

Nəcə bwə má wánŋulə wusə múúd ontaandê shí. Nyə muud nyə á ðu kə nə ontaandê ɔ ómínyəŋə búsu kə ðu jaaw Zembî tɔɔ ibulú, tɔɔ mimwásə yé.

¹¹ Bwə á má ntɔ nyə ŋkul nəcé məcií mə Mwá Ncwəmbɛ.

Bwə á má ntɔ námə nyə ŋkul nəcé bwiinŋulə bwə á bwiinŋ lán mə Yésus yí,

bwə áshígé cɛel cug jáŋ váál á ná bwə fúndá shwiy.

¹² Gwə wá má cí ná:

12:6 10j 17.1-7; 19.5-7; Mat 2.13 mwôw tóóshin nə mitəd mimbá nə məwúm mäsaman: 11.2 **12:7** Dan 10.13; Yüd 9 **12:9** 20.2; Mət 3.1; Iza 14.12; 27.1; Luk 10.18; Yuá 12.31 **12:10** 4.11; 11.15 múúd ontaandê: Zhb 1.9-11; Zak 3.1 **12:11** 6.9; Mat 16.25 Mwá Ncwəmbɛ: 5.6; 1Yn 2.14; 5.4 **12:12** 18.20

nə jon lə gwôw, nə bí bəɔŋg njúl nûŋ jon dí wá,
 gwágúgá məshusug!
 Nji, məntáguła nə bí, shí nə m̂aŋ!
 Nəcə Njwû məjamb mə shulə nûŋ bídí,
 a mpú nə fwála í mə lúg nyə bíbíyá,
 a mə ntâg bul nyada.

¹³ Ja məma ŋkəɔndú éne nyə a dúg nə bwé mə wáŋgulə wusə nyə shí yí, nyə á ka zə julya nə mudá nyə a byá mwân mwámudûm yé. ¹⁴ Nji, bwé mú yə múdá wəɔŋgú məma məfaafugé məbá nda məfaafugé mə mpal, nə a jéelug kə shí a shwéeshá dí, nyéadí jiyad, kúl bwé jəla nə kə wíil nyə yí. Nyə á ji wu mimbú mílól nə kúl, ŋkəɔndú nda kumə wu. ¹⁵ Nywá a yág éne nyə á ŋgə yámb məjúwó nə mpu yé, mə ŋgé wô nda ŋgwəɔŋgə ŋgə wáámb mudá nə mə kə cə nə nyə. ¹⁶ Ká, shí í mú kyem múdá, í beeg mpu, minə ŋgwəɔŋgə wêsh ŋkəɔndú nyə á ŋgə yámb nə mpu ni. ¹⁷ Nkəɔndú mú jág gwág múdá wəɔŋgú mpimbə. A mú ka zə kə lúmbuli nə bəɔŋg bwé mə lág mpwəŋ buud mə múdád wá, búúd bwé ŋgé baagulə isâ Zembî nyə á ci nə í bág yí, bwé ŋgé bwiŋg láj mə Yésus wá. ¹⁸ A mú ka kə tów shɛ á máŋud.

13

Biin á m̂aŋ

¹ Nə ndeé, mə mú dúg gúl biin ŋgé bád wú m̂aŋ, biin ni njúl nə məlaag wûm, milúú zəŋgbá. Məlaag wûm mání məsə na, laag dêsh nə *tûm ícî; míná mə

12:14 mimbú mílól nə kúl: 11.2 **12:17** 6.9; 11.7; 13.7; Dan 7.21

13:1 m̂aŋ: Dan 7.3 biin: 11.7; 13.11-17; 16.10; 17.3, 7-13; 19.20; Dan 7.3-8, 21, 25

*bwaasúlə mpu má njúl nyə cilyá mílúúd. ² Biin má á dúg jəŋgú í á ngə bɛɛla ŋkweny, məcwəd má njúl nyə nda məcwəd mə gúl shísha nyaan-nyaan cúdú bwə də jəw nə *ours yí, mpu í njúl nyə nda zhwambáŋkwuŋ. Ŋkəndú mú zə yə nyə mpífə nyé, nə jiya ící jé nə yáág-yáág íjwúga. ³ Wúl lúú í á bə nyə nə váál fəŋ á ná nyə é yə. Ná ndeé, fəŋ nyəŋg mú bále yál. Buud ɔ shí ndon bəsh bwə mú ngə jág káam, bwə mú ngə bɛ biin jəŋg kúl í á ngə kə yí. ⁴ Bwə á ka kúd ŋkəndú məmpwoombú shí, nyə muud nyə á yə biin ŋkul nyé yé, bwə mú námə ngə kúd biin məmpwoombú shí ngə ságəsə nyə ná: «Zə jí nda biin ga yé, zə jí nə ŋkul lúmbəli dósomb nə nyə yé?»

⁵ Biin mú yéyəw mpu shú ná a ngág nə lás məbil-ŋkəndí, ngə lás bwaasúlə mpu; a mú yéyəw ŋkúl ná a sáág sósólúgú yé tən ŋkwoond məwúm mánə nə óbá. ⁶ A mú tééd lásúlə nə Zembí bwaasúlə mpu, lás nə jínə dé bwaasúlə mpu, lás nə kúl á də jí yí bwaasúlə mpu, tə buud bwə njúl jon dí wá, a lás námə nə bwo bwaasúlə mpu. ⁷ Bwə mú yə nyə zhií ná a lúmbəlíg nə miŋkəŋkə mi búúd, a ntə bwo. Bwə á yə námə nyə ŋkul ná a sáág misósólúgú myé íbɛend byəsh dí, nə íkúl byəsh dí, nə mákəl mēsh dí, nə ílwoŋ byəsh dí. ⁸ Buud ɔ shí bəsh mínə má áshígé cilya kálaad á cug dí ja Zembí nyə a fwə shí nə gwów yí, bwə bá kúd biin ni məmpwoombú shí; kálaad á cug wəŋgú jí kálaad mə Mwâ Ncwəmbe bwə á cígə yé.

⁹ Muud jí nə məlwə má gwág yé, a gwág! ¹⁰ Muud

13:2 2Te 2.9 **13:3** 17.8 **13:4** Sòm 89.7 **13:5** Dan 7.25;
11.36 42 ŋkwoond: 11.2 **13:7** 12.17 **13:8** 3.5 Mwâ Ncwəmbe:
5.6 **13:10** 14.12; Zhe 15.2; 43.11; Luk 8.15

yêsh í á bə cɛɛlá ná a bá biil kwám yé, a biil kwám. Nyɔɔŋg í á bə ná a bá gwúyɔw nə kafwɛɛ yé, a gwúyɔw. Sâ jɔɔŋg wə jí ná minjɛŋkɛ mi búúd mí jəlá nə bul bə nə jisów, bwə bii búgə məbwə məbá.

Biin á shí

¹¹ Nə ndɛé, mə mú námə dúg gúl biin ŋgə cúwo wú shí. Jâŋ í á bə nə məlaag məbá mə njúl nda məlaag mə mwâ ncwəmbɛ; í á ŋgə lás nda ŋkəəndú.

¹² Jâŋ biin mú námə zə lwóya ŋkúl nyêsh biin áshúshwóógú í á bə nə ndí yí, biin jɔɔŋg ŋgə dúg. A mú sá ná, shí nə buud ɔ shí bwə kúdúg biin áshúshwóógú yáág-yáág fəŋ i á yâl yí məmpwoombá shí. ¹³ Biin ni mú ŋgə sá məma *məshimbá váál á ná a jôw kuda í shulə wú jɔŋ dí buud bwə ŋgə dúg. ¹⁴ A mú ŋgə shiig buud ɔ shí nə məma məshimbá nyə á yéyɔw zhií ná a ŋgəg nə sá, biin áshúshwóógú ŋgə dúg yí. A mú ci nə buud ɔ shí ná bwə sáág vɛguli mə biin í á cɛgə nə fəŋ kafwɛɛ yí. ¹⁵ Bwə mú yə nyə zhií ná a sáág ná vɛguli biin í kúwog shú ná í lásúg, í sáág ná bwə gwúg buud bəsh bwə ákúdé gwo məmpwoombá shí wá. ¹⁶ A mú sá ná buud bwə wíyág məyigyé ŋkí mbwə məncwúmád ŋkí mp-wóómbúd, buud bəsh, tɔɔ ozhizhe ɔ búúd tɔɔ fwámé búúd, tɔɔ mimbúbúwá tɔɔ mikúkúm myêsh, tɔɔ ofalí tɔɔ məlwaa mēsh, ná bəsh bwə wíyág məyigyé. ¹⁷ Muud yêsh mə bə kú wíya məyigyé məɔŋg yé nyə é bə, ci a kú kusə sâ, ci a kú námə kusha tɔɔ sâ. Məyigyé məɔŋg mə á ŋgə bə, gúl ja í bə jínə mə biin áshúshwóógú, gúl ja nəmbə á jínə dɔɔŋg.

¹⁸ Na má jii fūg. Muud ji nā ikēŋ wá jí nā ŋkul bála nāmbə má biin jəŋg, nəcə nāmbə wəŋgú jisə məyigyé mâ jíná lú múúd. Nāmbə wəŋg wá mitəd mísaman nā məwŭm māsaman nā ísaman.

14

Mwâ ncwəmbε bənêŋ buud bwá á wú míkámúđ wá

¹ Mə mú sə nyiŋgə kənd mísh, mə mú dúg Mwâ Ncwəmbε tál lúú mbəŋ bwá də jəw ná Siyôn yíd, bənêŋ buud otóshin təd nā məwŭm mánə nā ónə. Buud bəŋg bwá á bə nā jíná má Mwâ Ncwəmbε nā dé má Sósŋgú yé cilyá mpwóómbúđ. ² Mə mú gwág kál ŋgá wú gwəw, í ŋgá shwag nda məjúwó má mpəŋ, í ŋgá saal nda ŋkél mpú áyiyáág; kál dəŋg í á ŋgə gwíg nda ibínzhá ná buud bwá ŋgə bwam. ³ Bwá á ŋgə sey ŋgwa ágúgwáan bwá tál mpwóómbú caaŋgád, mikuwó mí ísâ mínə nā ocúmbá buud bwá njúl. Kú nā ŋgwól múúd nyə á bə nā ŋkul jíg ŋgwa wəŋgú, námə nji buud otóshin təd nā məwŭm mánə nā ónə bwá á zhu shí wá, bəŋg Zembî nyə a jéna tâŋ shú ná bwá wúg míkámúđ wá. ⁴ Báá bwá áshígé bwele lweegushi ícug nā nyá budá, bwá á də ji óncwíyê. Bwá də ŋgə bε Mwâ Ncwəmbε kál jêsh á ká yí. Zembî nyə a féesh bwo mpódúgá buud, a jéna tâŋ shú ná bwá wúg míkámúđ. Nyə a sá ntó shú ná bwá bég bá Mwâ Ncwəmbε tâŋ nda mpumá ashúshwóógú bwá də kənd koogú shú má Zembî yí.

14:1 22.4 mbəŋ bwá də jəw ná Siyôn: Iza 4.5; Zhu 3.5 buud otóshin təd nā məwŭm mánə nā ónə: 3.12; 7.3-4 **14:2** 1.15; 15.2; 19.6; Eze 1.24-25 **14:3** 4.4, 6 ŋgwa ágúgwáan: 5.9 **14:4** Yuá 10.4-5

⁵ Bwá áshígé bwele bêny mímpu myáŋ bwiing ijóó, bwá á bæ ntâg kú nâ tã sâ á jumúg.

Jwów á mazhúgálá

⁶ Mâ mú nyingâ dúg ngwól *éngales ngó jéel tâm jon. Nyâ á bæ nâ Jǝǝ Kéel á kandugâ kandugâ ná a bwíingug buud ǝ shí, ilwon byêsh, nâ ibeend byêsh, nâ mákâl mêsh, nâ ikûl byêsh. ⁷ Nyâ á ngâ ci gwów-gwôw ná: «Gwóógá Zembî, yágá nyâ gúmá nâcé fwála lú sémyé mílâsú má wóós. Kúdúgá nyâ mampwoombá shí, nyâ wá nyâ a sá gwów nâ shí, a sá mâŋ nâ mæncwun!» ⁸ Ngwól éngales, éngales ábeê mú ngâ bɛ ashúshwóógú a ngá ci ná: «Babilon má bwíl, ngwála í á ðu jwǝǝ ni í má bwíl, ngwála í á nywíl ikûl byêsh nâ janŋa nda bwá ðu nywíl búúd nâ mælwæg ná, í má bwíl.» ⁹ Ngwól éngales, éngales aléel mú námâ ngâ jéel tâm jon a ngá ci gwów-gwôw ná: «Múúd mæ ká kúd biin bá vuguli jé mpwoombá shí, a wíya máyigyé máŋ ñkí mpwóómbád, ñkí mbwád, ¹⁰ Zembî mæ bá námâ ñgual múúd wæŋgú mpimbâ jé nda bwá ðu ñgual múúd mælwæg ná. A bá yâ nyâ gwo nyádí bálá mpimbâ dí, kú cweel nâ gúl sâ. Muud wæŋg mæ bá bwæma nâ cwúnd kúl kuda nâ fidâ í ngá gwó yí. A bá bwæma nâ cwúnd jæŋgú, miŋkɛŋkɛ mí wáéngales nâ Mwâ Ncwæmbe bwá ngá dúg. ¹¹ Buud bwá ngá kúd biin mpwoombá shí, kúd námâ vuguli jé mpwoombá shí, bwá wíya námâ máyigyé má jíná dé wá, yíle kuda í ngá sá bwo cwúnd yí í bá ngâ bád kandugâ á kandugâ. Bwá bá

14:5 Iza 53.9; Sof 3.12-13 **14:6** Mat 24.14 **14:7** Sôm 146.6

14:8 17.2; 18.2 **14:9** 13.15 **14:10** 15.7; 16.1, 19; 19.20; Mat 19.24; Sôm 11.6; Zhe 25.15; Eze 38.22; Mat 25.41 **14:11** 19.3; Iza 34.10

yóola, nə mwásə nə bulú, kú nə wogá.» ¹² Í bá jii ja jooŋ ná miŋkɛŋkɛ mi búúd mí mpúg jísəw, bá buud bwé ngə baagələ isá Zembî nyə á ci ná í bág yí, bwé ngə *búgula Yésus wá. ¹³ Mə mú gwág kál ngə ci jon dí ná: «Cilág sâ má zə jaaw wo ga: Tээd kíkídiga, buud bwé é ngə yə bwé njúl buud ɔ Cwámba wá, báá bwé má jəla. Haaw, mə Nkɛŋkɛ Shíshim, mə ngə magələ ná bwé má jəla, bwé má yowula nə iséy byaŋ, nəcé misóólúgú myáŋ mí ngə bɛ bwo.»

Bwé bá saag shí mishwun

¹⁴ Mə músə nyiŋgə kənd mísh, mə mú dág ŋkúdú áfufumə, muud njúl ŋkúdú wəoŋg dí, a ngə bɛɛla nə Mwân mə múúd. Nyə á bə nə *túm gúmá lúúd, í njúl síyá nə or, a mbíd njəwá báágə bwé də saag *blé nə ndí yí mbwád. ¹⁵ Ngwól *éŋgəles mú cúwo wú *Mpáánzə Zembî a ngə kîm gwów-gwôw ngə ci nə muud nyə á bə a njúl ŋkúdú yé ná: «ŋwag báágə másaag dwô wo sáágug shí, nəcé fwála lá másaag má wóos, idəw í mú miŋgwíy.» ¹⁶ Muud nyə á bə a njúl ŋkúdú yé mú ŋwa báágə másaag dé saag shí. ¹⁷ Ngwól éŋgəles mú cúwo wú Mpáánzə Zembî nyísə jon dí yí; nyə á bə námə nə báágə másaag í njúl njəwá. ¹⁸ Ngwól éŋgəles mú wú álatâr dî; nyəŋ nyə á bə nə ŋkul mə jwú nə kuda. A mú lás gwów-gwôw ci nə nyooŋg nyə á bə nə njəwá báágə másaag yé ná: «ŋwag báágə másaag dwô, wo kág shí, kə ngə sám b ikaŋ í *vînyə ngə sɛɛŋg, í má shîn tî.» ¹⁹ Éŋgəles mú ntəg ŋwa báágə másaag dé. A mú kə shí, kə ngə sám b ikaŋ í vînyə ná ndéé, kə də shwu məma faduga dí,

14:12 13.10 **14:13** 1.3; 16.15; 19.9; 20.6; 22.7, 14; Heb 4.9-10

14:14 Dan 7.3-14; Mat 13.39-40; 17.5; 24.30; Mís 1.9 **14:14** 1.7, 13 **14:19** 19.15; Iza 63.1-6

kúl mpimbə má Zembî í é nyâm byo yí. ²⁰ Faduga jəɔŋg í á bə, wo fwo wú ŋgwéla kə bugád. Bwé á ka kə nyâm byo wu. Í á ka bə, bwé ŋgé nyâm ntáni, məcií má mú də júg ná jûg jûg jûg, má sá məma shwumb. Shwumb ni í á bád ná ndéé kə wóós cé mpu kabulí, í á ŋgə wô ná ndéé kə jee wóós ókilomáda mitəd milóɔl*.

15

Okwaag-jumə zaŋgbá wâ məzhúgúlá

¹ Mə mú dúg dúlúgá *shimbá í má nyiŋgə wóós joŋəd. Í á mpu bə ázəgá-dúg, sá á káámúg. Í á bə, wəéŋgales zaŋgbá bwé mbíd okwaag-jumə zaŋgbá wâ məzhúgúlá, bəɔŋg Zembî má bá casələ nyadálə yé nə ndí wá.

² Mə mú dúg gúl sá njúl nda məma m̄əŋ, í ŋgé faan námə nda yēn, í ŋgé bə fúlá nə kuda. Mə mú dúg íí, buud bwé á bə ná, ŋkul nyáŋ í á ntɔ biin í ntɔ vuguli jé ntɔ námə tâŋ í ŋgé bwəma nə jíné dé wá, mə mú dúg búúd bəɔŋg bwé tál məma m̄əŋ məɔŋgúd, bwé mbíd ibíŋzhá Zembî nyə á yə bwo yí. ³ Bwé á ŋgə shil ŋgwa má Moyîz sóɔl məsáal má Zembî, ŋgwa wúsé námə ŋgwa mə Mwâ Ncwəmbɛ yí. Bwé á ŋgə ci ŋgwa wəɔŋg dí ná:

Yé Cwámba wúsú Zembî á ŋkul nyêsh,
misóólúgú myô mísə mi ázəgá-dúg, mi á káámúg.
Məzhíí wó də kyey má məsə otátəlí,
məsə məzhíí m̄ə obúbələ,

* **14:20** Cilyá á yág wúsə ná «osutəd tóóshin nə mitəd mísaman». **15:1** 4.5; 15.7; 16.1; 17.1; 21.9 **15:2** 4.6; 5.8; 13.15, 18; 14.2 **15:3** 4.11 **15:3** 16.5-6; 19.2; 22.12; Mbá 32.4; Sòm 145.17 ŋgwa: MmN 15.1; Sòm 111.2; 139.14

yé Njwû ngé jwú nà ikúl í cúgé *Oyúden yé.

⁴Yé Cwámba,

zá jì nà ñkul sá múdúgú ná nyə afúndáyé jíná dwô,
nyə ayáyé dwo gúmá yé.

Njì wo wá jí Zembî;

ikúl byêsh í bá zə,

zə kúd wo məmpwoombá shí,

nəcè wóó sámbúlə wó də cígal mílészú yí í á má nyîn.

⁵Mə músə nyiŋgə kənd mísh, mə mú dág Mpáánzə
má juw jon dí, í njúl banda í də lwó ná Zembî
jisə búúd bé dí yí. ⁶Wəéŋgəles zəŋgbá bwá mú
wú cínəŋ cwû, wəéŋgəles bwá á bə ná bwá zá jág
jugushi shí nà okwaag-jumə zəŋgbá wá. Mimb-
wéedí myáŋ mí á bə leedyá nà fwámé lẹ* njúl
ñkí jág fumə, ñkí ñkənəwa; bwá á bə bwá má fif
mífwanğé mí or míkugəd. ⁷Mikuwó mí ísâ mínə
míni, gúl í mú yə wəéŋgəles zəŋgbá òni ikwôw
zəŋgbá. Ikwôw byəəŋ í njúl síyá nà or, í njúl
lwándúlá nà mpimbə má Zembî ná cwóó, Zembî
ŋgə cəgə kandugə kandugə yé. ⁸Yíle í mú bídugí
*Mpáánzə Zembî ná ñkáá; ná ndeé, kú nà muud
mə bə nà ñkul nyíi Mpáánzə té ní wêsh, kə wóós
ja wəéŋgəles zəŋgbá bwá bá shîn ntáma shí nà
okwaag-jumə zəŋgbá yí.

16

Ikwoŋw zəŋgbá

¹Mə mú gwág dúl kál í ngé zhu *Mpáánzə Zembî,

15:4 14.7; Sôm 86.9; 98.2-3; Iza 2.2-3; Zhe 10.6-7 **15:5** 11.19;

MmN 40.34; Mis 7.44 **15:6** 1.13; Dan 10.5 * **15:6** lẹ: Jisə dúl
váiál káándə ájəjaambəwô, nə lalúlə kus. **15:7** 4.6; 14.10; 16.1

15:8 MmN 40.34-35; Iza 6.4; Eze 44.4 **16:1** 15.1; Sôm 69.25; Iza
66.6; Zhe 10.25

í ñgá ci nà *wǎéngǎles zǎngbá nà ñkulû ná: «Kǎgá nà ikwôw zǎngbá bisé nà mpimbə má Zembî ñni, bi kǎg shwu shí nyêsh».

² Éngǎles ashúshwóógú mú kə nà jé kwôw kə shwu shí. Buud bwá á bə nà məyigyé má biin, bwá á ñgə kúd vǎguli jé mǎmpwoombá shí wá, dúlúgá vǎál mbíya cey-cey ígúságá í mú shwiy bwo nyúúlád.

³ Éngǎles ábeê mú kə nà jé kwôw kə shwu mâñ. Mǎjúwó má mâñ mə mú bə mácií mǎcií nda bwá ámə gwú múúd cínəng, ocúdu bēsh bwá ñgá cǎgə mâñ wá bwá mú shîn yə.

⁴ Éngǎles aléel mú kə nà jé kwôw kə shwu míngwǎǎ nà mǎncwuñad, myêsh mí mú bə mácií mǎcií. ⁵ Mə mú gwág *éngǎles mə jwú nà mǎncúwó yé má ci nà Zembî ná:

Wo wá jí bále bə Zembî, wo Zembî jísá yé, wo nyəəng
wo á bwey bə yé;

wo ji tǎtǎlí nà vǎál wó má cígal mílǎsá ñi.

⁶ Nǎcé bwá á gwú minǰkǎñkǎ mi búúd myô nà *buud
ɔ mícúndá bwô,

sâ jəəng wá wó mə sá ná bwá ñgúlǎg mǎcií yí.

Sóólúgú wəəng í kwagá nə bwo.

⁷ Mə mú gwág dúl kál í ñgá zhu *alatâr dí, í ñgá ci ná: «Haaw! Yé Cwámba wúsú Zembî á ñkul nyêsh, sémybé wó də sǎmb búúd mílǎsá yí wúsə bábálé nà tǎtǎlí.»

⁸ Éngǎles ányina mú kə nà jé kwôw kə shwu jwówád. Jwów mú lǎg ñkul ná í jígálúg buud nə kuda jé. ⁹ Yáág yáág gúñ kuda mú jígal bwo. Bwá mú ñgə lás nə Zembî bwaas bwaas mpɔ, nyə muud mə

16:2 13.15; MmN 9.10 **16:3** 8.8; MmN 7.17-21; Sôm 78.44 **16:6**
17.6; 18.24; 19.2; Mbá 32.43; Sôm 79.3, 10; Mat 23.35, 37 **16:7** 15.3
16:9 9.20-21; 16.11, 21

jwú nə okwaag-jumə óni yé, bwə yida ban ná bwə acéndé kuú njəond yə Zembî gúmá.

¹⁰ Engəles atána mú kə nə jé kwôw kə shwu *caangé mə biin dî. Yídúgú í mú shwiy nyádí faan dí ná nkwed, məcey mə mú bii búúd váál á ná muud ngə kwagalə jûm. ¹¹ Bwə mú ngə lás nə Zembî á gwôw *bwaasúlə mpu nəcé məcey nə məfəŋ bwə á bə nə ndí má. Nji, bwə nda bíd bów-bôw mísóólúgú myáŋ.

¹² Engəles ásamuna mú kə nə jé kwôw kə shwu məma ngwəzə bwə jów nə Ifrât yí. Ngwəzə í mú yísh shú ná micî myâ kóómb jwôw í də cúwo yí mí bág bə nə zhií. ¹³ Mə mú dág bów-bôw míshíshim mílól mí mə wós í, wúga wú nkəondú mpu dí, wúga wú biin mpu dí, wúga wú múúd micúndé á ibəmb mpu dî. Bów-bôw míshíshim myəŋg mí á bə námə nda mikwón. ¹⁴ Jísə mishíshim mí məjamb mí ngə sá isâ í ntə búúd nkul yí. Mí də kə micî myâ shí ga nyêsh dí, kə də seeng bwo shú ná bwə bág sá lúmbúlí məma jwów bwə də jôw ná jwów mə Zembî á nkul nyêsh yí.

¹⁵ Cwáməba ngə ci ná: «Dugí, mə bá zə nda júwâl. Muud ngə ji nkasə a ngə baagalə mimbwéedí myé ná a kú bá kyey shushwáás ŋwa shwôn yé, nywáá mə jəla.» ¹⁶ Mishíshim míni mí mú seeng micî kúl bwə də jôw hebarê dí ná Armagədŋ yí.

¹⁷ Engəles ázangbá mú kə nə jé kwôw kə shwu ngúlád. Dúl kəl í mú wú caangé mə Zembî dí zə cúwo Mpráánzə Zembî, í mú ci ná: «Í mə bə.» ¹⁸ Minjəs mí

16:10 13.1-2 Yídúgú: MmN 10.21-22; Iza 8.22 **16:12** Iza 11.15; 44.27; 46.11 **16:13** 12.3; 13.1-2; MmN 8.2; Sôm 78.45 **16:14** 11.17; 13.13-14; 19.20; Mat 24.24; 2Te 2.9 lúmbúlí: 19.11-21 **16:15** 3.3, 18 **16:17** 16.1; Iza 66.6 **16:18** 4.5; 6.12-13

mú daguwa, məjɔŋú gwíŋg, ŋkêl mpú ké saal, shí jág ntaŋusa váál í afwóyé bwεε ntaŋusa té búúd bwó á ji shí ga dí yí. ¹⁹ Məma ŋgwóla ánání mú bósóg məŋkəw məlól. Ikúl ishús mingwóla myáŋ mí mú bwíl. Zembî mú kənd mísh məma ŋgwóla á *Babilən, a mú yə ŋgwóla wəŋgú kwôw nə mpimbə jé í ó də musula nda məlwəg. ²⁰ Í mú ka zə bə, məŋkwamə məsh shîn wεenzh, mimbúŋ myêsh shîn jímb. ²¹ Yáág-yáág mətálumu mə mú ŋgə wú jɔŋ dí ŋgə zə kaduwa buud nyúúlád, búgú mətálumu ŋgwúd jee jilə okílo məwúm mənɔ. Buud bwé mú yida *lás nə Zembî bwaasúlə mpu nəcé kwaag-jumə á mətálumu ni nyə á nyaan ntɔ mínji.

17

Babilən mə bá bwəma nə intúgúlí

¹ Nə ndéé, *wəŋgəles zanɔbá bwé á bə nə ikwôw zanɔbá wá, ŋgwúd a cínəŋg mú zə ci nə mə nó: «Zaá, mə zág lwó wo intúgúlí í bá bii mbyóóŋg múdá í á má kwambulə jiya mpédúgá mishwú ni yí. ² Nyódí wé míci myâ shí mí á wusə mənyúul janɔa dí yé; buud ɔ shí bwé á fudə nə janɔa dé nda bwé də fudə nə məlwəg ná.»

³ Əngəles éne mú kə nə *jîm jâm nyúl shí a shwéeshád. Mə mú dúg ŋgwól múdá njúl gúl biin dí, biin í njúl títiŋ nda kɔɔ. Biin ni í á bə nə míné má *bwaasúlə mpu cilyá nyúul nyêsh, nyə nə milúú zanɔbá nə məlaag wúm. ⁴ Mudá wəŋgú mimb-wéedí myé mí á bə, míl tí nda məcií, míl tí nda kɔɔ.

16:19 14.10; 18.2 **16:21** 11.19; 16.9 **17:1** Zhe 51.13 **17:2** 14.8; 17.18; 18.3; Zhe 51.7; Nah 3.4 **17:3** biin: 13.1-2 **17:4** 18.3, 16; Zhe 51.7; Eze 28.13

Nyə á bə nə misánǵá nə ɔŋkaaw bwé njúl síyá nə or, nə ijimé í mǎkwóógú, bóólǵá síyá nə kwóógú álal-kus bwé da jôw né pêrlə yí. Nyə á bə nə bálá mbwád, í njúl námé síyá nə or, í njúl lwándúlá nə nyéé á lwaagwo lwaagwo isâ í jaŋga dé. ⁵ Dúl jínó lá *ndím̄ba í á bə nyə cilyá mpwóómbád ná:

«*Babilon anúnî, budá ó jaŋga nyəɔŋǵú wǎŋ, nyəɔŋǵú á dana dana isâ yâ shí ndon.»

⁶ Mə mú dúg múdá wəɔŋg nə fud nda fud málwəg. Í á bə nyə fud ná nyə á ŋgul mácií má mǐŋkǣŋkǣ mi búúd nə mǎcií mə búúd bwé á gwúyow nəcé Yésus wá.

Mə a jag bul káam ja má á dúg nyə yí. ⁷ Eŋgəles mú cǐ nə mə ná: «Wo káám jí na? Mə é bágulə wo ndím̄ba mə múdá éne, təɔ ndím̄ba má biin í ŋgé ŋkēny nyə ni, biin jí nə milúú zaŋgbá nə mǎlaag wŭm ni.

⁸ «Biin wó ámə dúg ni í á shí bə, í cúgé ná. Í bá bád wú bí ncímə dí kə kúl í bá kə jɛɛ yí. Né ndéé, buud ɔ shí bwé bá káam ja bwé bá nyiŋgə dúg biin ni yí, bwé bá káam nəcé í á shí bə, í cúgé ná, nji í bá nyiŋgə nyîn. Buud ɔ shí bwé bá káam óni, í bá bə bəɔŋg mǐné mə cúgé mícilyá kálaad di wá; nəcé tééd námé ja Zembî nyə a fwɔ shí nə gwów yí, mǐné mə bwey bə mícilyá kálaad á cug dî.

⁹ «Í jii wa né muud wám̄búlǵ isâ nə fəg. Milúú zaŋgbá wó dúg mǐni, jisə mimbún̄ zaŋgbá kúl múdá éne mə kə ji yí; jisə námé mícî zaŋgbá. ¹⁰ Mícî zaŋgbá myəɔŋg dí, mítóon mí cúgé ná mícî, ŋgwûd wusə, ŋgwûd í afwóyé zə. Ja wǎŋ í bá zə yí, í bá zə ji nji fúfwálá cǐg-cǐg. ¹¹ Biin í á fwo bə, í cúgé ná

nyingə bə ni, gwáméfwó jisə cî á mwəomb. Bánŋə micî zangbá wə búsá; a ngə námə kə kúl á kə jεε yí. ¹² Məlaag wúm wo ámə dúg mání mǝsə micî wúm. Myāŋ mí afwóyé ná bə nə məfaan mə íjwúga; nji, bánŋə biin bwə é jwú nji wəla ngwúd. ¹³ Micî myəŋg myēsh mǝsə nə tédúgá ngwúd, nə mí yá biin mpífá nyán nə ŋkul ijwúga nyán. ¹⁴ Myēsh mí é lumbəli nə Mwā Ncwəmbε, nji Mwā Ncwəmbε nyə e cú bwo. Nəcə nywáá jisə Cwámba míl micwámba myēsh mí ngə gwəz yí, Cí í jwú nə micî myēsh yí. Bánŋə buud nyə á mə jŋw wá, bwə wə bwə bá cú micî myəŋg. Nəcə nyə a féesh buud nyə á jŋw wá, búsə nyə wəabúgúlág.»

¹⁵ Engəles mú nyingə ci nə mə ná: «Mishwú wo ámə dúg mbyóŋg múdá mə kwambələ jiya mpédúgá míni, jisə ikúl, nə məŋkumbə mə búúd, nə ilwon, nə məkəl. ¹⁶ Məlaag wúm wo ámə dúg mání bánŋə biin bwə bá fəm mbyóŋg múdá, bwə déég nyə isá byé byēsh, a lúg shushwáás, bwə bá céég də nyə ifúndá nə ndéé jígal nyə kudad. ¹⁷ Bwə bá sá ntó nəcé Zembí nyə a wá bwo nji yéesh ngwúd lúúd, nji ná bwə sáág sá nyə Zembí ngə jii yí; nə bēsh bwə tówúg cən nə bwə yá biin icí byán, a bálanəgi nə dí nə ndéé kə wós s ja isá Zembí nyə á ci yí í bá bwəma yí.

¹⁸ «Ná ndéé, mudá wo ámə dúg éne, nyə wə ngwəla ánúní í ngə jwú nə micî myā shí ga myēsh yí.»

18

17:12 Dan 7.7, 24 **17:14** 19.16, 19; Mbá 10.17; Sôm 136.3; Dan 2.47; 1Tm 6.15 **17:15** 17.1 **17:16** 17.2; 18.8; Ləv 21.9; Eze 23.29; Ozê 2.5 **17:17** 17.13

Babilon má bwíl

¹ Ja má má shîn dúg mbyóóŋg múdá ni yí, mə mú dúg ŋgwól *éŋgales ŋgé shulə wú gwôw nə yáág-yáág ŋkúl ijwúga. Milwané myé mí mú kwan shí nyésh ná ŋgáŋ. ² A mú kîm gwów-gwôw ná:

*Babilon má bwíl,
ŋgwéla í á də jwɔɔ ni í má bwíl.

Í músə jiya májamb.

Í músə, mimbii mí íbów-bôw í míshíshim myêsh kə
ji cínəŋg,
mimbii mí íbów-bôw í ínunú í áduđanâ byêsh kə ji
cínəŋg*.

³ Í músə ntó nəc é ikúl í cúgé *Oyúden yí byêsh
í á nyíŋgula jaŋga déđ

nda bwé də nyíŋgula íŋguluga dí ná†.

Micî myâ shí mí á wusə mənyúul jaŋga dí nə nyə,
buud bwé á də kusha kúm shí ndon wá,
bwé á bíg nə yáág-yáág tɔɔm yé ásq mísh.

⁴ Mə mú gwág dúl kál má cɪ jon dí ná:

Buud bâm, wúgá ŋgwéla níđ,
bi bág kú nyíi *mísəm myéd,
ókwaag-jumə bwé jélá nə bii nyə wá
bwé á bá námə bii bî.

⁵ Nəc é misəm myé mí má bágwəwə mákú məkú kə
wósɔs jon dí,
Zembî má kənd mísh ólíŋgâ bēsh wâ ŋgwéla níđ.

18:1 Iza 13; 47; Eze 27 **18:2** 14.8; 16.19; Iza 13.20-22; 21.9; 34.11,
14; Zhe 50.39-40; 51.8 * **18:2** Míl micilyá mí ayág mí ŋgə cɪ ná
«mimbii mí íbów-bôw í ínunú myêsh kə ji cínəŋg, mimbii mí íbów-bôw
í ócúdu í áduđanâ kə ji cínəŋg. **18:3** 17.2; 18.11-19; Iza 23.8; Eze
27.22-23, 33 † **18:3** Ntó má ká ná jaŋga dé í á má gwáŋlyá íkúl í cúgé
Oyúden yí. **18:4** Iza 48.20; Zhe 51.45; 2Kr 6.17 **18:5** Mət 18.20

6 Ságá nyə nda nyə á ηgə sá bóól ná.
 Sâ nyə á jugəshi muud nə ndí ja ηgwûd yí,
 jugəshigá nyə nə gwo ija ibá.
 Bálá nyə á ηgulal buud nə ndí ja ηgwûd yí,
 bí ηgulal nyə nə gwo ija ibá.

7 Bímí nyə á dɛ bəgəwa nə isâ í gúmá byé nə tɔəm
 yé ásɔ mísh yí,
 tólúgá nyə cwúnd dí bímí dɔəηg,
 bí jil nyə mántágula dí bímí dɔəηg.
 Nəcé a ηgə ci na lámúd ná: «Mə njul caəηgəd nda
 wúl cí múdá,
 mə cugé kúsə, mə abúlé bwεε bə nə shwiy.»

8 Nda á ηgá tədəga ntó ná, okwaag-jumə Zembî nyə
 á bwey kwəməsa nyə wá
 bwá bá zə káda nyə jwôw ηgwûd. Í bá bə:
 nə shwiy, nə məcɛy mə shwiy, nə zha;
 kuda ka bá cumbal jígal nyə.
 Nəcé Zembî Cwám̄ba, muud mə sámb nyə milésá yé
 jisə ηkácí.

9 Micí myâ shí myêsh bə́nónη bwá á wusə mən̄yúul
 jan̄ga dí nə tɔəm ásɔ mísh dí myá, mí bá jii máyê, mí
 bí máb̄wə bəd dí‡ shú déd ja bwá bá dúg yíle í ηgá
 kə gwów nə a ηgə jígə yí. ¹⁰ Bwá bá fúndə nə bwá
 ashíshé kúl á jí cwúnd dí yí, bwá dɛ tôw shwóg-shwóg
 ka dɛ ci nɔ:
 N̄kwée, ηkú məma ηgwála á Babilon e!
 N̄kú ηgwála íηkácí ga e!
 Sémyé mílésú wô í mə shîn nómá n̄ji wəla ηgwúdú!

¹¹ Buud bwá dɛ kusha kúm shí ndon wá ηgə jii
 nyə nda bwá dɛ jii mbimbə ná, nəcé kú ná nə muud

mə kúsə zhwog kúm búsə nə ndí yí. ¹² Zhwog kúm dɔɔŋg dúsə, nə or, nə kwóógú bwé dɔ́ lúlə *mwaanê nə ndí yí, nə ijimá í məkwoógú, nə kwóógú álal-kus bwé dɔ́ jôw nə pêrlə yí, nə fwámé lɛ̂§, nə mikáándə mí atítî nda məcií, nə káándə nyanɣá bwé dɔ́ jôw nə suwá yí, nə myá otítî nda kɔ́ɔ́, nə məváál mə ílí məsh mə anywa məcud, nə isâ bwé dɔ́ sá nə mimban mi zhwóg yí, nə byɔɔŋg bwé cáág nə jɔ́jɔ́ ílí, nə fwámé ŋkwánz, nə dúl váál ŋkwánz námé yí, nə dúl váál kwóógú álal-kus yí. ¹³ Kúm dɔɔŋg dúsə námé: nə fáláwa məwúdə bwé jów nə sinamôn yé, nə mól mól məwúdə mə anywa fwɔ́, nə olabínda, nə mól məkúl mə lí bwé dɔ́ jôw nə *mîr má, nə dúl váál áshub ánywa məcud, nə məlwæg, nə məwúdə, nə miŋgug, nə *blé, nə iwoo í anánî, nə itɔw, nə ikabəlí, nə omətúwa íkabəlí í dɔ́ julə yí, nə mikwám, nə icug i búúd*.

¹⁴ Jɔ́jɔ́ ísâ lâm wô í á dɔ́ cɛɛl yí í músə wo cé jon.

Nə tɔɔm ásɔ́ mísh, nə isâ í áŋkɛŋkɛnɛwâ, í mə wú wo məbwéd.

Byêsh íni, muud nyə abúle ná nyingə kwey byo.

¹⁵ Buud bwé á kusha kúm dɔɔŋgú bíg nə dwo wá bwé bá fúndə nə bwé ashíshé kúl á jí cwúnd dí yí, bwé bá tɔw shwóg-shwóg ka ŋgə jî nyə nda bwé dɔ́ jî mbimbə ná. ¹⁶ Bwé bá ŋgə ci ná:

Ŋkwéé, ŋkú məma ŋgwéla á Babilon e!

Ŋgwéla ni í á dɔ́ bə nə fwámé lɛ̂!

Mikáándə myé mí á də bə, míl tí nda məcií, míl tí nda kɔ́ɔ́.

18:12 Eze 27.12-24 § **18:12** lɛ̂: Jisə dúl váál káándə ájumaambuwô, nə lalálə kus. * **18:13** Dɔ́ kusha ícug i búúd nda kúm. **18:15** Iza 47.15; Eze 27.36 **18:16** 17.4

Ngwála ni í á ðu bæ nə or nə ijimá í mákwóógú,
nə məkwoógú mé álal-kus bwé ðu jôw ná pêrlə yí!

17 Bímí lá kúm ðəŋg dēsh wə mé jímb nji wəla
ngwúdu ga?

Nə omása bwé jwú nə ititíma wá, nə buud bwé jáánd
ítitíma byəŋg dí wá, nə odəgulo-shwəŋgə bwé júlé
ítitíma wá, nə buud bēsh bwé ngé bæ nə mənywa
māŋ wá, bēsh bwé á ðu gwaa tōw, 18 ðu dúg yíle
májígə mə ngwála, bwé ka ðu kím ná: «Wáyé ngwála
í á bwelə bæ nda jə-jə ngwála ga yí?» 19 Bwé á ka
ðu shwu mifumbyá mílúúd, bwé ngé jii, bwé ngé
təðəwə, bwé ngé jii nda bwé ðu jii mbimbə ná, bwé
ngé kím oŋkwiimbyé ó shwiy ná:

Ŋkwéé, ŋkú məma ngwála á Babilon ey!

Ngwála í á sá ná buud búsé nə ititíma máŋ wá
bēsh bwé bígúg nə kúm dé yí!

Wə ó mé bándə lúg cwúð nji wəla ngwúdu ga?

20 O yé búúd bí jon dí wá, gwágúgá məshusug nə
ngwála ni ciimúlə!

Təə bí miŋkəŋkə mi búúd, nə *buud ə lwámá, nə bí
*buud ə mícúndə, gwágúgá námə məshusug.

Nəcé, ja Zembí mé sámə Babilon lésú yé tətəlí ni, a
mé kunda bí.

21 Ná ndeé, gúl ŋkácíð éŋgəles mú ŋkəny dúl məma
kwóógú†, a mú wəŋgulə wusə dwo māŋ nə ŋkulú,
nyə ná:

Ntúni wə sé mé bá wəŋgulə wusə Babilon yé, nə
ŋkulú,

məma ngwála ni í ábúlé ná nyiŋgə bwelə nyîn.

18:18 Eze 27.28-34 18:20 12.12; Zhe 51.48 18:21 Zhe
51.63-64 † 18:21 Kwóógú ðəŋg í njúl nda məkwoógú bwé á ðu
kwaag ifwán cínəŋg yág má.

22 Nə məkəl mə íbínzhá,
 nə məkəl mə óseye isusa
 nə məkəl mə ílúlwón í ábulya məkəl,
 nə məkəl mə mícwōŋ íí,
 ηgwúd nə ηgwúd í abúle ná gwíig wódí.
 Tɔɔ muud mə sá gúl séy məbwé yé,
 tɔɔ ncíndé ná bwé ηgə kwaag ifwán í abúlé ná námá
 bə.

23 Í bá bə, kú ná nə tɔɔ ɪŋgúŋgəŋ nə lámba dúsə njidá,
 kú ná gwáduga tɔɔ məshusug mâ nə ncwámá bá sás
 bwé ηgə kúnɔw béya.

Í bá bə ntó nəcé okusha ɔ kúm bwô wá bwé á bul bə,
 wo á shiig ikúl í cúgé Oyúden yí byêsh
 nə misólúgá mí jamb wo á də sá myá.

24 Wo wá jí nə mpwene shwiy
 mə búúd ɔ mícúndé nə miŋkəŋkə mi búúd,
 tɔɔ bóólúgá bēsh bwé á cígalɔw məcún shí nyēsh dí
 wá.

19

Miŋwa mi gúma jonud

¹ Ja ísâ íni í mə shîn yí, mə mú gwág nda kúde
 zhwog buud bwé ηgə kím jon dí, bwé ηgé ci ná:

*Alelúya! Zembî wúsú wé mə də cug búúd,
 milwané nə mpífé bísə Zembî wúsú isâ byé,

² nəcé á də cígal mílósú títəlí ná jəlá.

A mə sám b lósú mə məma mbyóóŋg múdá
 í á ηgə ntáma shí nə janŋa yí,
 a mə kunda ósóɔɔ ɔ məsáal bé,

18:22 Iza 16.10; 24.8; Eze 26.13 **18:23** Iza 23.8; 47.12; Zhe 7.34

18:24 16.6; Iza 26.21; Zhe 51.49; Eze 24.7-8 **19:1** 4.11 **19:2**
 15.3; 16.6; 22.12; Mbá 32.43; Sòm 79.10

a má yá nə mbyóóŋg múdá í á gwú bwo yí.

³ Bwə mú ci ja ábeé ná:

Alelúya! Yíle jé í ŋgə kə gwôw
kandugə á kandugə.

⁴ Ocúmbá buud məwûm mábá nə ón̄đ bán̄đ
mikuwó mí ísâ mín̄đ bwə mú kúd məmpwoombú
shí, yə Zembî muud njúl caaŋgəd yé gúmá, bwə ŋgə
ci ná: «Amén! *Alelúya!»

Zaŋ bá má Mwâ Ncwəmbɛ

⁵ Dúl kál í mú wú *caaŋgə mə Zembî ná:

Bi bêsh osóol ɔ məsáal ó Zembî wúsú,
bí ŋgə gwəz̄ə nyə wá,

ozhizhe ɔ búúd nə fwámé búúd, ságúságá nyə.

⁶ Mə músə gwág dúl kál nda kúdə zhwog buud
bwə ŋgə kîm, nda məjúwó mə mpəŋ mə ŋgə shwo,
nda məma ŋkêl mpú ŋgə saal; kâl dɔɔŋg í á ŋgə ci ná:
Alelúya! Zembî Cwámba, Zembî á ŋkul nyêsh má ŋwa
ijwûga byé.

⁷ Sá gwágúgá məshusug, sá kɔɔs, sá yə nyə gúmá,
nəcé zaŋ bâ mə Mwâ Ncwəmbɛ í zə s̄y,
mudá á zə bá yé má shîn kwəmusa.

⁸ Bwə má yə nyə káándó í njúl fwámé l̄ɛ*

í ŋgə fumə məfumə mə áŋkəŋkəŋəwá.

Fwámé l̄ɛ wɔɔŋg wə misóólúgú myâ tútəlí míŋkəŋkə
mi búúd mí á ŋgə sá myá.

⁹ Eŋgəles mú ci nə mə ná: «Ciləg ná: Buud bwə
mə jówɔw nə bwə zəg də dína bâ mə Mwâ Ncwəmbɛ

19:3 Yíle: 14.11; Iza 34.10 **19:4** 4.4, 6; 5.7; Sôm 106.48 **19:5**
11.18; Sôm 22.25; 115.13; 134.1; 135.1 **19:6** 11.17; 14.2; Sôm
47.5-9; 96.7-10; Zak 14.9 **19:7** 21.2 **19:8** 6.11 * **19:8** l̄ɛ: Jisə
dúl váál káándó ájɔjaambuwô, nə lalúle kus. **19:9** 14.12; Iza 25.6;
Mat 22.2; Luk 14.15-16 Obábélé ó íciyá: 21.5; 22.6

wá, báá bwá má jəla.» A mú nyingə ci ná: «Obúbálé ó íciyá ó Zembî wá óni.» ¹⁰ Ja á má ci nə mə ntáni yí, mə mú wusə nyúúl nyádí shí məkuú mbúmbudí ná má yə nyə gúmá. Nyə ntâg nə mə ná: «Mbô! Kú bεεg sá ntáni! Mə ji muud gwoonɔg wán ná shé ɲə sêy sêy ɲəgwûd, binónɔ omínyonɔ bwô bwé ɲəgə bwiinɔ lán má Yésus wá. Yidagú yə Zembî gúmá! Obúbálé shé ɲəgə bwiinɔ shú má Yésus wá bwé ɲəgə zhu sâ nyáméfwó nyə a ci yíid.»

Nda Krîst mə bá nyingə zə ná

¹¹ Mə mú dág jon ná bagá, wo dág kabulí áfufumê, muud njúl gwo gwôw; bwé dágé jôw múúd wəonɔg ná Abúgə nə Afwámê. Nyə wé má də cígal mílósú ótútəlí dî, də námá lúmbəli dósomb ótútəlí dî. ¹² A ji nə mísh má ɲəgə lwenya nda mɔngwiile, a mbíd ncúlyá mitúm mí ícî lúúd. Jíné dé dəsə cilyá váál múúd shús cúgə nə ɲkul lə yí, njí nyáméfwó. ¹³ Kúúd á jí nə ndí nyúúl dí yí jisə nə məcií ná lwob. Jíné dé wé Ciyá má Zembî. ¹⁴ Misámá mí dósomb mísə jon dí myá mí á ɲəgə bε nyə, bēsh bwé njúl íkabulí í áfufumê dî, bwé mbid mimbwéedí mí fwámé lə, a njúl ɲkí fumə, fúbán ná fwɔ-fwɔ. ¹⁵ Nyə á bə nə wál-wál kafwɛl é ɲəgə cúwo nyə mpu dí ná a zə cugal íkúl í cúgə *Oyúden yí. A bá fála byo nə ɲkúd, a nyâm bwo nda bwé də nyâm ísâ faduga dí ná, lwólə nə mpimbə má Zembî Ankul-nyêsh í má bul yáág. ¹⁶ A ji nə cilyá nyádí kúúd dí nə nyádí jwu dí ná:

Cí í jwú nə micî myêsh yí,

19:10 6.9; 22.8-9 **19:11** 4.1; 19.2; Sôm 72.1-14; 98.9; Iza 11.4; Eze 1.1-3; Mis 7.56 **19:12** 1.14-15; 2.17 **19:13** Iza 63.1-6 **19:13** Yuá 1.1 **19:14** 6.2-8, 11 **19:15** 1.16; 2.26-27; 11.17; 14.14-20; Zhe 25.30-31 **19:16** 17.14

Cwám̄ba míl mícwám̄ba myêsh mí ngé gwóꝝ yí.

¹⁷ Mə mú dúg ngwól *éngales tál jwówúd tútəlí. A mú k̄m gwów-gwôw ci nə inunú byêsh yâ gwów ná: Zəgá! Sɛɛngyagá bi zəg məma dína mə Zembî dî, ¹⁸ zə də. Bi mə zə də míshwun mí mícî, nə mishwun mí ójwú-buud nə ozĩmbi wâ gwów-gwôw, nə mishwun mí íkabəlí nə buud bwé ngé kyey nə byo wá, buud bêsh, tɔɔ ofulí tɔɔ mikwám, tɔɔ ozhizhe ɔ búúd tɔɔ fwámé búúd.

¹⁹ Mə mú dúg biin bónôḡ micî myâ shí nə misám̄bá mí dóómb myáḡ bwé mə sɛɛngya né bwé zə lúmbəlɪ nə Muud njúl kabəlɪ áfufumê dí yé bónôḡ bé ózĩmbi.

²⁰ Bwé mú ntâg bii biin, bii námá *múúd micúndá á ibəmb, nyə muud nyə á də shiḡ buud nə məma *máshimbá nyə á də sá mísh mə biin dí yí. Buud nyə á də shiḡ wá bwé wé bwé á də magalə né bwé wág bwo məyiggyé mə biin, bwé də kúd vɛgəlɪ jé məmpwoombú shí wá. Bwé mú wusə biin bá *muud micúndá á ibəmb cwoogú kuda dí mikuwó, kuda nə fidə í ngé bəmb. ²¹ Kafwɛɛ í á ngə cúwo muud kabəlɪ áfufumê mpud yí, í mú gwú bóólúgá bêsh. Inunú byêsh í mú də míshwun myáḡ né ndéé jilə.

20

Ijwûga tâḡ mimbú tóóshin

¹ Ja ísâ íni í mə shîn bə ntúnɪ yí, mə mú dúg ngwól *éngales ngé shulə wú gwôw a mbíd juwuga

19:17 Eze 39.4-5, 17-19 **19:18** 13.16 **19:19** 17.12-14; Sôm 2.2; Eze 38.2-9, 14-16; Zak 14.2 **19:20** 13.1-2, 13, 15 fidə: 14.10; 20.10, 14; 21.8; Iza 30.33 **20:1** 10.1; 18.1 bí ncímə: 9.1

bí ncímə nə məma kwoolú íjkwánz. ² A mú maməsə bii ñkəəndú éne, nywâ a yág jísé Njwû məjamb yé wəəngá, nyə *Sátan, a mú wóolə nyə məñkəda; a bá ji məñkəda məəng dí mimbú tóóshin. ³ A mú wusə nyə bí ncímə dí ná ndéé a fad mpumbé, wá máyigyé ñgunud. Nyə á fad ñkəəndú éne ntáni ná a jíg kú ná nyiñgə ñgə shiig ikúl í cúgé *Oyúden yí, kə wóós ja mímbú tóóshin mí bá shin yí. Ja mímbú myəəng mí bá shin yí, í bá jii ná bwə bídúg nyə fúfwálá.

⁴ Mə mú dúg ícaəngá, buud bwə mú zə ji ícaəngá byəəngúd. Zembí mú yə bwo ñkul ná bwə ñgág nə sámb milésú. Mə mú námə dúg *míshíshim mí búúd bwə á cígəw məcúñ wá. Bwə á cígəw məcúñ nəcé bwə á wá cəg jáñ ñgələ bwaagula lán mə Yésus dí, nə ñgələ bwiing Milésú mí Zembí wá; bəəng bwə áshígé kúd təə biin təə vugali jé məmpwoombú shí wá, bwə áshígé wíya máyigyé ñkí mpwóómbúd ñkí mbwəd wá. Buud bəəng bwə mú gwûm ná ndéé bəñəñ *Kríst bwə mú bə nə ijwûga tâñ mimbú tóóshin.

⁵ Mílúgá mímbimbə mí áshígé fwo gwûm té mímbú tóóshin mí áshígé fwo shin yí. Buud bwə á gwûm bəñəñ Yésus zə bə nə ijwûga tâñ mimbú tóóshin wá, gwúmúlə áshúshwóógú wəni. ⁶ Buud bwə gwûm gwúmúlə áshúshwóógú wá bwə mə jəla, báá básə minkəñkə mí búúd. Shwiy ábēé í ábúlé ná kúnnya nə bwo, bəñəñ Kríst bwə bá yida bə nə ijwûga tâñ mimbú tóóshin.

⁷ Ja mímbú tóóshin mí bá shin yí, bwə bá yíl Sátan mímbwugud, ⁸ a mú bá cúwo tóón kə ñgə shiig ikúl í cúgé Oyúden yí mákug mə shí mənə dí, ntó ji ná

20:2 12.3, 9 **20:4** 6.9; 13.15; Dan 7.9, 22; Luk 22.30; 1Kr 6.2

20:6 1.6; 2.11 **20:8** 13.14; Zho 11.4; Eze 38.2, 10-12

Gog nə Magog* ; kə ngə shiig bwo ná ndéé bwé mú sɛɛngya ŋkí bulya nda shɛ nyísá m̄n̄h yí, ná bwé sá dósmb.

⁹ Bwé á ka mpyáánz shí nyêsh, bwé lyɛ ngwəla Zembî mə céel yí, kúl bag dé dúsó yí, lyɛ wə ná kyesh. Nji, kuda í á wu jon dí zə cumbal jígal bwo.

¹⁰ Ná ndéé Njwû məjamb nyə á ngə shiig bwo yé mú wusəw cwoogú kuda nə fidə dí, kúl biin bá *muud micúndá á ibəmb búsó yí. Kuda í bá təl bwo cwúnd dí kandugə á kandugə.

Sémyé milású aməzhúgúlâ

¹¹ Mə músə ka dúg məma *caangé áfufumê, muud njúl cínəng. Shí nə gwów í mú wɛɛnzh wú múúd wəəng míshád, í jímb kú ná nyiingə bə. ¹² Mə mú dúg búúd bwé á yə wá, təə ozhizhe ə búúd, təə fwámé búúd, bwé təl otútəlí mpwóómbú caangəd. Okálad bwé músə bényəw. Mpəsə búni, bwé mú nyiingə bēny ngwólúgá íshús, nyān njúl kálad á cug. Zembî mú ngə sámb buud bwé á yə wá milású, ngə bɛ misóólúgú myán. ¹³ Bəəng búúd bwé á yə máŋ wá, máŋ mə mú nyiing bwo, shwiy nə baŋ mínjîm í mú námá nyiing báŋ. Zembî mú ngə sámb muud yêsh milású, ngə bɛ misóólúgú myé. ¹⁴ Bwé mú wusə shwiy nə baŋ mínjîm bí kudad: shwiy ábɛɛ wə wusəwúlə bí kuda dí. ¹⁵ Muud yêsh jíná í á bə kú nyîn kálad á cug dí yé nyə á wusəw bí kudad.

* **20:8** Gog nə Magog: Ntáni wə múúd micúndá Ezezyél nyə a jəw buud bwé ngə lúmbəli nə kúl mə Zembî wá yé. Wo ji nə ŋkul dúg gwo Eze 38 nə 39 dí. **20:9** Ilj 2; 2Oj 1.10, 12; Sòm 78.68; Eze 38.22; 39.6 **20:10** 19.20 **20:11** 5.7; 6.14; 21.1; Sòm 114.3, 7; Mat 24.35; 2Pr 3.10 **20:12** 3.5; 22.12; Dan 7.9-10 **20:12** MmN 32.32 **20:14** 20.10; 1Kr 15.26 shwiy ábɛɛ: 2.11 **20:15** 3.5

21

Gwów ágúgwáan nə shí ágúgwáan

¹ Nə ndeé, mə á ka dúg gwów ágúgwáan nə shí ágúgwáan. Gwów áshúshwóógú nə shí ashúshwóógú í á shí jímb, təə m̄n̄, mə kú ná nyingə bə. ² Mə mú dúg Yurúsəlem ágúgwáan, ηk̄ηk̄ηk̄η ηgwóla ηgə shulə wú gwów wə Zembî. Í á bə í mə shîn cwə nyúul nda mudá mə kwísha nó a kó béya yé. ³ Mə mú gwág dúl kál í ηgə wú *caan̄gə mə Zembî dí, í ηgə ci nə ηkulû ná: «Zembî bən̄n̄η buud banda dán̄ wəga. Zembî mə zə ji búúd dí, buud bwə músə bə búúd bé, nye nt̄ag Zembî wán̄. ⁴ A bá cind bwo məzhwíle mēsh, bwə ábúlé ná bwēle d̄ə yə, bwə kú ná bwēle d̄ə sá máshw̄iy, kú ná bwēle jug nə m̄əcy. Isâ í acwúlû í á mə c̄ə.»

⁵ Muud nyə á bə a njúl caan̄gəd yé mú ci ná: «Wo mə dúg í? Mə ηgə sá isâ byēsh ogúgwáan.» Nyə námə ná: «Cilóg isâ íni, nəcé iciyá byām bísə í abúgúlág, bísə obúbálé.» ⁶ A mú námə ci nə mə ná: «Í mə bə! Mə ji Alúfa, mə Oméga*. Mə ji Matéédulé, mə Məshíné. Muud ηgə gwág shwáásúlə minú yé, mə e yə nyə məjúwó mə ncwun̄ á c̄ug, a ηgul mwo ashwâ. ⁷ Muud yēsh mə bá nt̄ə yé, dé k̄ow mə bá yə nyə wáni, mə ka námə bá bə Zembî yé, nye bə mwân waam̄. ⁸ Buud bwə júl mányúul fúndə cúwálí wá

21:1 21.5; Iza 65.17; 2Pr 3.13 **21:2** 3.12; 19.7; 21.9–22.5; 22.17; Iza 52.1; Mat 22.2; Gal 4.26; Heb 11.16; 12.22 **21:3** 7.15; Ləv 26.12; Eze 37.26–28; Zak 2.9; 2Kr 6.16 **21:4** 7.17; Iza 26.19; 35.10 **21:5** 5.7; 21.1; Iza 43.19; 2Kr 5.17 obúbálé: 19.9 **21:6** 1.8; 7.17; 22.1; Iza 55.1; Zak 14.8; Yuá 7.37 * **21:6** Ikan̄gá íbá íni bísə, nə kan̄gá áshúshwóógú nə am̄əzhúgúlá yə kól lú gar̄êk. **21:7** 2Sa 7.14; Eze 11.20 **21:8** 2.11; 19.20; 21.27

bâñ íí, nə buud bwé á má yəw búgúlálə Yésus wá, nə bəəŋg bwé á má sá icəg ŋkí dana mísh má Zembî dí wá, nə ogwúl ɔ búúd íí, nə buud ó jaŋga, nə buud ó ncidə, nə buud bwé ŋgə yə ozembî wâ yadúg gúmá wá, nə minjínjǝǝ, búni bēsh bwé bá shúgula nji bí kuda nə fidə dí, shwiy ábēē wáni.»

Yurúsəlem ágúgwáan

⁹ Nə ndeé, wəéŋgəles zaŋgbá bwé á bə bwé mbíd ikwəw zaŋgbá lwándúlá nə okwaag-jumə zaŋgbá wâ məzhúgúlá wá, ŋgwól á cínəŋgú mú zə lás nə mə ná: «Zaá, mə zég lwágulə wo mudá má zə béya yé, mudá mə Mwâ Ncwəmbə.»

¹⁰ A mú kə nə *jím jām wúl məma mbúñ dí gwəw. A mú lwágulə mə Yurúsəlem, ŋkəŋkə ŋgwəla ŋgə shulə wú gwəw wə Zembî. ¹¹ Í á bə nə milwanə mí Zembî, í ó də lwənya nda jǝjǝ kwóógú bwé də jəw nə zhâspə yí, zhâspə wəəŋg njúl wo təl ká wo ŋgə dúg ká, námə nda yēn kristál. ¹² Yurúsəlem wəəŋg nyə á bə nə məma gwaa-gwaa mányuŋg mə má lyç íkóómb byēsh nə kesh, mənyuŋg məəŋgə nə mimpumbé wúm nə mímbá, nə wəéŋgəles wúm nə óbá bwé njúl isándálé. Míni má á bə námə mícilyá cínəŋg mímpumbéd, míni má íbēnd wúm nə íbá yā bwán ó *Izəryél. ¹³ Mimpumbé wúm nə mímbá myəəŋg mí á bə, kóómb jwəw í də cúwo yí mimpumbé mílól, *máncwúm má jwəw† mimpumbé mílól, *mákóól má jwəw‡ mimpumbé mílól, kóómb í də jímə yí

21:9 Iza 54.1-17 **21:9** 15.1 **21:10** 17.3; Eze 40.2; Mat 4.8 **21:11** 21.18, 23; Iza 60.1-3, 19; Eze 43.2 **21:12** 7.5-8; Mət 35.22-26; MmN 28.21; Eze 48.30-35 † **21:13** máncwúm má jwəw: Í ká ná Nord; wo é kwey féél-féélí yé ŋkəw á oféél-féélí ó íciyá dí. ‡ **21:13** məkóól má jwəw: Í ká ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé ŋkəw á oféél-féélí ó íciyá dí.

mimpumbé mílól. ¹⁴ Bwé á fwɔ mǎnyuŋ mə ɲgwála wɔɔŋgú nə məváál mə məkwóógú wúm nə məbá, bwé mú cilə *búúd ɔ lwámá ɔ Mwá Ncwəmbə mínə máŋ məkwóógú məɔŋgúd, búúd ɔ lwámá bwé á bə wúm nə óbá wá.

¹⁵ Eŋgales nyə á ɲgə lésha nə mə yé nyə á bə nə máda nə a zé yígula ɲgwála nə mimpumbé, nə mǎnyuŋ; máda wɔɔŋg nyə á bə síyá nə or.

¹⁶ ɲgwála í á bə ikóómb byêsh nə jálá, məgwaa nə məbwugúlu mēsh cé ɲgwúd. Eŋgales mú ɲgə yígula ɲgwála nə máda; a mú kwey nə nə məgwaa, nə məbwugúlu, nə cé kǎlə gwôw, byêsh í á bə cé ɲgwúd, *osutâðš otóóshin wúm nə óbá. ¹⁷ A mú námá yígula mǎnyuŋ mə ɲgwála, a kwey nə məsə kǎlə gwôw okudé* təd nə məwúm mánɔ̄ nə ónɔ̄, ɲgélə yígula nda búúd bwé də yígula ísâ nó.

¹⁸ Bwé á mə mǎnyuŋ məɔŋgú nə məkwóógú bwé də jôw nə zhâspə má, bwé lwɔ̄ ɲgwála nə fwámé or áfufaanə, a dúgə ɲkənɯwa nda fwámé yèn. ¹⁹ Bwé á ɲgə wá məkwóógú məváál mēsh mífwɔyá myâ nyuŋ ɲgwála dí nə í bəg ɲkí nywa dúg. Bwé á sá nə, fwɔyá áshúshwóógú dí, bwé wá kwóógú bwé də jôw nə zhâspə yí; ábɛé dí, bwé wá dɔɔŋg bwé də jôw nə safír yí; aléel dí, bwé wá dɔɔŋg bwé də jôw nə kalusedwân yí; ányina dí, bwé wá emerôd. ²⁰ Bwé á wá dɔɔŋg bwé jôw nə sardwân yí átána dí, konalín ásamuna dí, krizolít ázaŋgbád, beríl ámwomb dí, topâz áyibuúd, krizopurás áwúmúd, yasêt áwúm nə ɲgwúdəd, ametistə mú kə shúgula áwúm nə bɛé dí.

21:14 Heb 11.10; Ifz 2.20 **21:15** 11.1; Eze 40.3 **21:16** Eze 48.16-17 § **21:16** sutâd: jisə kúnə-kúnə omáda mitəd mimbá.

* **21:17** kudé: Jisə kúnə-kúnə kál máda. **21:18** 21.11; Iza 54.11-12; Eze 28.13

21 Minjuwɛg myâ mimpumbé wûm nà mímbá mí á bə síyá nà kwóógú álal-kus bwá dɛ jôw ná pêrlə yí, nda mpumbé, nda pêrlə. Bwá á kwaag njwón ǎnǎní á ngwála nà fwámé or, or wɔɔng njúl, wo tál ká wo ngó dúg ká, nda yêñ.

22 Mə a shígé dúg tɔɔ *Mpáánzə Zembî ngwála wɔɔng wêsh dî. Zembî Cwamba á ñkul nyêsh bá *Kříst wá búśá tâñ Mpáánzə á ngwála wɔɔng.

23 Ngwála wɔɔng í ǎngê nà jì jwôw, kú jì ñkwoond; milwaná mí Zembî wá mí ngó kwan wə, Mwâ Ncwəmbɛ jisə mɔɔs í ngó kwan ngwála wɔɔng yí.

24 Ikúl ishús í bá dɛ cugə nyádí mǎñkenyad, micí myâ shí mí bá zə dɛ tɔɔm wǎñ cínɔng. 25 Mimpumbé myé mí ábúlé bwelɛ dɛ feed, nəcé ibulú í ábúlé ná dɛ bə ngwála wɔɔngúd. 26 Bwá bá zə dɛ ntí tɔɔm nà mílwaná myâ íkúl ishús cínɔng. 27 Sâ jí ñkí dana mísh má Zembî dí yí í ábúlé bwelɛ kə cínɔng, tɛem bə múúd nyə a má wusə nyúúl ísá í ádɛdaná dí nà íjǔǔ dí yé. Buud bwá bá kə cínɔngú ñjì bɔɔng míná mǎñ mǎśé cilyá kálaad á cug mə Mwâ Ncwəmbɛ dí wá.

22

1 Nə ndéé, *éngəles éne mú lwó mə ngwɔɔ məjúwó mə cug, í njúl nə ñkúl-ñkúl nda yêñ kristâl; ngwɔɔ wɔɔng í ngó zhu *caangé mə Zembî bá Mwâ Ncwəmbɛ dî, 2 í ngó wô tâm ngwála, líí cug í tál mǎnciindye mə ngwɔɔ məbá mêsh dî. Líí jɔɔngú í dɛ bə nà mpumá ñkwoond yêsh á mbû, buud dɛ mwáág mpúmá cínɔngú ija wûm nà íbá ñkúmba mbû. Ikáá

21:22 11.17 21:23 22.5; Iza 60.1-2, 19-20; 24.23 21:24 Sôm 68.30; Iza 60.3 21:25 Iza 60.11 21:27 21.8; 22.15; Iza 35.8; 52.1; Eze 44.9; 1Kr 6.9-10; 2Pr 3.13 kálaad á cug: 3.5 22:1 21.6; Eze 47.1-12 22:2 21.21 Líí: 2.7

byé i ða lwag ikúl í cúgé *Oyúden yí. ³ Sá í ábúlé ná nyingə bwəma nə məlweemyâ ηgwəla wəɔηgúd. Caanğə mə Zembî bá Mwâ Ncwəmbε í bá bə wu. Osóol ó mäsáal ó Zembî bwə bá sá Zembî iséy. ⁴ Bwə bá dúg mpwóombú nyé, bwə bə námə nə jíná dé cilyá mámpwoombúd. ⁵ Bulú í ábúle ná ða yínd wu. Buud bwə ábúle ná ða jii máηkenya wu, kú námə jii málamba, nəcé Zembî Cwámba mə bá ða kwan bwo. Bwə bá bə nə ijwúga kandəgə á kandəgə.

Yésus wál bá nyingə zə

⁶ Engəles mú ci nə mə ná: «Iciyá íga bísə í abúgúlág, bísə obúbále. Cwámba, Zembî má jwú nə *mishíshim mi *búúd ɔ mícúndá yé, nyə á nti mə ná, mə *éngəles yé mə zág lwágulə ósóol ɔ mäsáal bé sâ í wál bá zə s̄y yí.» ⁷ Yésus mə ci ná: «Dugí, mə wál bá nyingə zə. Muud mə báágúlə íciyá kálaad éga ηgə cúndə yé, nywáá mə jəla.»

⁸ Mə Yuánes wə mə á gwág isâ íni, mə wə mə a dúg byo. Ja mə á gwág mə dúg byo yí, mə á wusə nyúul mbúbudî éngəles nyə á ηgə lwó mə byo yé dí shí məkuú, nə mə yə nyə gúmá. ⁹ Nyə ntâg nə mə ná: «Mbô! Kú bæεg sá ntáni! Mə ji muud gwoonğ wán ná shé ηgə s̄y s̄y ηgwúd, nə mə nə binónη omínyəñê bwô búúd ɔ mícúndá, nə buud bwə ηgə baagalə iciyá í kálaad éga wá. Yidagú yə Zembî gúmá!»

¹⁰ A mú nyingə ci nə mə ná: «Wo kú shweel íciyá kálaad éga ηgə cúndə yí, nəcé isâ byəonğ í wál zə s̄y. ¹¹ Muud mə ða sá ólíñgî yé, nyíngəg ηgə sá

22:3 7.15; Zhe 3.17 **22:4** 14.1; Sôm 17.15; Mat 5.8 **22:5** 1.6; 21.23; Dan 7.18, 27 **22:6** 1.1; 10.7; 19.9; Mis 11.27-28; 13.1 **22:7** 3.11; 22.12, 20 **22:8** 1.9; 19.10 **22:10** Dan 12.4 **22:11** Iza 56.1; Eze 3.27; Dan 12.10

olínggî; nyooŋg múşə nə nyéé mísh má Zembî dí yé, nyíngəg bə nə nyéé. Muud ŋgá sá otútálí yé, nyíngəg sá otútálí, nyooŋg jí ŋkəŋkə múúd yé sá ná a nyíngəg bə ŋkəŋkə múúd.» ¹² Yésus mú ci ná: «Dugí, mə wál bá nyíngə zə. Mə zag ntâg nə myána, mə bá zə ŋgə jána nə buud ŋgə bə sóólúgú mə múúd yêsh. ¹³ Mə jí Alúfa, mə Oméga. Mə jí ashúshwóógú, mə áməzhúgúlâ. Mə jí Mətédúlé, mə Məshíné. ¹⁴ Buud bwé ŋgá gusa íjud byáŋ wá bwé má jəla, nəcé bwé bá bə nə zhií mə kúmá líí cug dí, bwé bə námə nə zhií mə nyíi mímpumbé mí ŋgwálad. ¹⁵ Ngwála dí tóón nyé mə bá bə, nə buud bwé á lweegushi ícug nda ompyá wá, nə buud ó ncidə, nə buud ó jaŋga, nə ogwúl ɔ búúd, nə buud bwé ŋgá yə ozembî wá yadúg gúmá wá, nə muud yêsh mə céél íjǝǝ á ŋgá námə bwiing byo yé. ¹⁶ Mə Yésus mə a ntí éngales waamé ná a zág bwaagulə mádɔ dí ná isâ íni bíşə obúbálé. Mə jí mbyágá á mpwoŋ buud mə *Dávid, mə jí acén-cení má də faan kúndá mán yé.»

¹⁷ Ŋkəŋkə Shíshim bá ŋgwəəl mə Mwâ Ncwəmbə bwé ŋgə ci ná: «Zaág!» Muud yêsh ŋgá gwág yé cíg nə: «Zaág!» Muud ŋgá gwág shwáásúlə minú yé zág. Muud mə jíí májúwó má cug yé, lógúg mwo ashwâ!

¹⁸ Bí buud ŋgá gwág iciyá kálaad éga ŋgá cúndə wá, mə Yuánes, mə ŋgə bwaagulə bí ná, muud mə kwádúlə gúl ciyá wa yé, Zembî bá námə kwádulə nyə okwaag-jumə kálaad éga ŋgá lwó wá. ¹⁹ Muud

22:12 2.23; 6.10; 15.3; 16.5-6; 19.2, 11; 20.12-13; 22.7; Sôm 28.4; Mik 24.12; Zhe 17.10; Mat 16.27 **22:13** 1.8 **22:14** 7.14; Sôm 118.19-20 líí: 22.2 **22:15** 21.27; Ifz 5.5 **22:16** 1.1; 5.5 acén-cení má də faan kúndá mán yé: 2.28; Ilŋ 24.17 **22:17** 21.2, 6 **22:18** Mbá 4.2; 13.1 **22:18** Mbá 29.19 **22:19** líí: 2.7 kálaad: MmN 32.32

mə ká námə béég gúl sá wa íciyá kálaad éga ηgá cúndə dí yé, Zembí bá béég múúd wəηgá dé kəw lə isâ kálaad éga ηgá lwó yí, ntó jì ná a nda yə nyə ηkul mó dá íbumó í lí á cug, nda yə nyə ηkul mə nyíi ηkəηkə ηgwálad.

²⁰ Muud ηgá bwaagələ ná isâ byəηg bísə obúbálé yé ηgə ci ná: «Haaw, mə wál bá nyiηgə zə.» Amen! Yé Cwámba Yésus, zaág!

²¹ Cwámba Yésus kó sá bí bēsh mpaam.

Kálaad Zεmbî : Sə́ á Gúgwáan New Testament in Makaa

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Makaa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makaa

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

d1606f4a-0ada-5be8-9b44-23b40e4b3495